

Abô Mavi atu ba Jon hato Abô môn

Jon hato kapya êntêk. Yani ma anyô Israel te. Yani ma anyô havôv alim vêm ma hasopa Yisu. Yani ma Yisu anêṅ nê ku laumiṅ ba lahavuju takatu te ba intu hato hathak nôṁ takatu ba habitak ba hayê hathak madaluk. Jon ma ‘nê ku ali atu ba Yisu hathak lahaviṅ bêṅ anôṅ’ (Jon 13:23; 19:26; 20:2; 21:7, 20, 24).

Jon anêṅ abô môn hêk kapya êntêk ma hanan hathak Yisu intu opalê. Ma hato kapya êntêk ek avômalô nesam ba nêṅmimbiṅ nena Yisu ma Mesia atu lôk Wapômbêṅ anêṅ Nakaduṅ. Ma hato ek nêṅmimbiṅ ek neja lôkmala esak anêṅ athêṅ (Jon 20:31).

Hato hadêṅ 87 AD la.

Abô habitak hatôm anyô

¹*Sêbôk atu ba môn anôṅ ma Abô hamô. Ma Abô êṅ hamô haviṅ Wapômbêṅ ba Wapômbêṅ da intu abô êṅ

²ba hamô haviṅ Wapômbêṅ hadêṅ sêbôk ba môn anôṅ.

³*Abô êṅ intu Wapômbêṅ hapesan nôṁkama sapêṅ hathak. Nôṁlate atu ba miṅ habitak ami, êṅ ma miṅ yani hapesan ami.

* **1:1:** Jon 17:5; 1Jon 1:1-2; ALK 19:13 * **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2

⁴ *Abô êṇ hadum ba nômkama sapêṇ habitak lôkmala. Ma lôkmala êṇ ma avômalô iniṇ deda.

⁵ *Deda êṇ habi hayô hêk momaṇiniṇ. Ma momaṇiniṇ êṇ hathôṇ paliṇ ba miṇ hatôm êṇjêk deda êṇ loṇ siṇ ami.

⁶ *Ma Wapômbêṇ hêv anyô te halêm ba anêṇ athêṇ nena Jon.

⁷ Yani halêm ek injik Abô deda êṇ thô ek avômalô sapêṇ nedaṇô ba nêṇêṇmimbiṇ.

⁸ Yanida ma miṇ deda êṇ ami ma halêm ek injik thô iyom.

⁹ *Deda êṇ halêm pik ba habi hayô hêk avômalô. Deda êṇ ma deda anôṇ.

¹⁰ Wapômbêṇ bôk hapesaṇ avômalô hathak Abô êṇ ba halêm pik. Ma donṭom êthôṇ paliṇ denaṇ.

¹¹ Yani hi ek anêṇ avômalô, ma miṇ ewa yani thô ami.

¹² Ma avômalô takatu ba ewa yani thô lôk êvhaviṇ ma hatak avômalô takêṇ ek nimbitak Wapômbêṇ anêṇ nali.

¹³ *Avômena takêṇ ma Wapômbêṇ da hapesaṇ loṇôndê ba intu ibitak yanida anêṇ nali. Ma miṇ ibitak hatôm avômalô pik sapêṇ atu ba ibitak ami. Lôk anyô te miṇ habi thêlô vê ami. Ma taluvi lo lami miṇ idum ba ibitak ami lôk miṇ ibitak hathak lami iniṇ leṇiṇhaviṇ ami. Mi.

¹⁴ *Abô êṇ intu habitak anyô ba halêm hamô haviṇ yêlô ba bôk ayê nena anyô lôkmaṇgiṇ anôṇ. Yani ma wapôm anêṇ ôdôṇ biṇ ba hik nômkama

* **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19 * **1:6:** Mat 3:1; Luk 1:13-17,76

* **1:9:** Jon 8:12 * **1:13:** Jon 3:3-6; 1Pi 1:23 * **1:14:** Plp 2:7

avanôn̄j tho hadên̄j avômalô. Yani ma Lambô anên̄j Nakadun̄j don̄tom êj iyom ba intu Lambô hêv lôkman̄gin̄j êj hadên̄j yani.

15 Jon hik anyô êj tho ba halam, “Bôk yahanan̄j yôv hathak anyô êntêk êj nena, ‘Anyô te tem emben̄j ya yam. Ma don̄tom yani hamô hadên̄j sêbôk ba min̄j yahabitak ami. Ba intu yani ma bên̄j ek ya.’ ”

16 Yani ma lôkman̄gin̄j anôn̄j ba anên̄j wapôm hêv lin̄j sin̄j ba halêm ek alalô lôbôlôn̄j

17* aêntêk nena sêbôk ma hêv abô balabun̄j hadên̄j Mose lôk alalô. Yôv ma Yisu Kilisi halêm ba hik Lambô lôk anên̄j wapôm tho.

18* Anyô te min̄j bôk hayê Wapômbên̄j ami. Ma don̄tom Wapômbên̄j anên̄j Nakadun̄j don̄tom êj iyom intu Wapômbên̄j ba hamô havin̄j Lambô ma hik Lambô tho hadên̄j alalô.

Jon anyô hathik nan̄j hanan̄j anên̄j ku bên̄j

(Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Islael inin̄j nê bên̄jbên̄j takatu ba êmô Jelusalem êv nê êbôk da lôk avômalô Livai doho ba i hadên̄j Jon ma enan̄j hik yani lin̄j nena, “O ma opalê?”

20 Ma yani min̄j bônôn̄j ami ma hanan̄j bên̄j nena, “Ya ma min̄j Mesia atu ba Wapômbên̄j hêv ek nê avômalô bulubin̄j ami. Mi anôn̄j.”

21* Êj ma enan̄j hik yani lin̄j, “Sêbôk ma enan̄j nena Elia tem êmôn̄j vêm ka Mesia emben̄j yam. O êj êntêk e?”

Ma hanan̄j, “Mi.”

“Sêbôk ma Mose hanan̄j nena plopet te tem êlêm. O êj êntêk e?”

Lo 18:15-18

* 1:17: Kis 34:28; Lom 6:14

* 1:18: Kis 33:20; Jon 6:46; 1Ti 6:16

* 1:21: Mal 4:5; Mat 11:14

Ma hanaŋ viyaŋ, “Mi.”

²² “Aêŋ ba o opalê? Onaŋ aisê esak oda? Onaŋ viyaŋ ek yêlô ana nanaŋ êndêŋ nê bêŋbêŋ.”

²³ Êŋ ma Jon hawa plopet Aisaia anêŋ abô ba hanaŋ,

“Ya ma kaêk atu ba halam halêm anêŋ loŋ thiliv nena,

‘Nopesaŋ loŋôndê ek Anyô Bêŋ êlêm.’ ” *Aisaia 40:3*

Hasam Aisaia anêŋ abô êŋ yôv ma hanaŋ, “Ya êŋ êntêk.”

²⁴ Vêŋ ma Palisi takatu ba êlêm haviŋ nê bêŋbêŋ

²⁵ enaŋ hik yani liŋ, “O ma miŋ Mesia lôk plopet ma Elia ami. Aisê ka huthik avômalô halôk ŋaŋ?”

²⁶ Ma Jon hanaŋ viyaŋ, “Yahathik thêlô hathak ŋaŋ, ma don̄tom anyô te hamô môle malêvôŋ ba môle ôthôŋ ôpêŋ paliŋ.

²⁷ *Yani ma ôpatu ba tem emben ya yam. Yani ma anyô lôk athêŋ bêŋ ma ya ma yaônâlôk ba intu miŋ hatôm yapole anêŋ vakapô bokŋgôp anêŋ yak vê ami.”

²⁸ Nôm êŋ habitak anêŋ Betani hêk Jolodaŋ vi, loŋ atu ba Jon hathak hathik avômalô halôk ŋaŋ.

Yisu ma Wapômbêŋ anêŋ Boksipsip Nakaduŋ

²⁹ *Haviyô hayaŋ ma Jon hayê Yisu halêm. Ma hanaŋ, “Ôŋgô, ôpêŋ ma Wapômbêŋ anêŋ Boksipsip Nakaduŋ atu ba hêv ek nêŋ avômalô pik iniŋ kambom vê.

³⁰ *Yani ma ôpatu ba bôk yahanaŋ nena, ‘Anyô te tem emben ya yam. Ma don̄tom yani hamô hadêŋ

* **1:27:** Jon 1:15 * **1:29:** Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * **1:30:** Jon 1:15

sêbôk atu ba min̄ yahabitak ami denaŋ. Ba intu yani ma bêŋ ek ya.’

³¹ Yada ma yahathôn̄ ôpêŋ anêŋ ku paliŋ. Ma don̄tom yahalêm yahathik avômalô halôk ŋaŋ ek yaŋgik ôpêŋ thô êndêŋ avômalô Israêl.”

³²⁻³³ *Êŋ ma Jon hanaŋ hathak nômlate atu ba bôk yani hayê yôv. Yani hanaŋ nena, “Sêbôk ma yahathôn̄ ôpêŋ anêŋ ku paliŋ. Ma don̄tom Wapômbêŋ hêv ya ba yahalêm ek yasik avômalô êndôk ŋaŋ. Ma yani hanaŋ hadêŋ ya nena, ‘Tem nôŋgô Lovak Mathen̄ êlêm anêŋ leŋ ba êyô êmô anyô te. Ma ôpêŋ intu tem isik avômalô esak Lovak Mathen̄.’ Wapômbêŋ bôk hanaŋ abô êŋ hadêŋ ya. Êŋ ma yahayê Lovak Mathen̄ hatak leŋ ma halôk ba halêm hatôm menak bôbô ba hayô hamô ôpêŋ. Yada yahayê nôm êŋ.

³⁴ *Avanôn̄! Yada bôk yahayê nôm êŋ. Ma yahan̄ nena anyô êntêk ma Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ.”

Anyô doho ibitak Yisu anêŋ nê ku

³⁵ Haviyô hayaŋ ma Jon lôk anêŋ nê ku ju êmô lon̄ atu hathak lon̄bô.

³⁶ *Ma hayê Yisu halêm ma hanaŋ, “Ôŋgô, Wapômbêŋ anêŋ Boksipsip Nakaduŋ atu intu.”

³⁷ Nê ku ju êŋ elan̄ô abô êŋ ma i esopa Yisu.

³⁸ Êŋ ma yani hik i liliŋ ma hayê thai esopa yani ma hanaŋ hik thai liŋ, “Mamu lemimhaviŋ malê?”

Ma thai enaŋ, “Labai, hôêk êsê?” (“Labai” anêŋ ôdôn̄ nena “Kêdôn̄waga”.)

³⁹ Ma Yisu hanaŋ, “Mamu nôlêm nôŋgô.”

* **1:32-33:** Mat 3:16 * **1:34:** Mat 3:17 * **1:36:** Jon 1:29

Êṇ ma thai i êyê loṇ atu ba yani hamô. Nôm êṇ habitak hadêṇ yaṇsiṇ hatôm 4 kilok. Ma thai êmô haviṇ yani aleba bôlôvôṇ.

⁴⁰ *Andulu ma Saimon Pita anêṇ yaṇ, yani ma Jon anêṇ anyô ku te atu ba halaṇô Jon anêṇ abô ba hi hasopa Yisu.

⁴¹ Yani hayê Yisu vêm ma hi kethêṇ ba hapôm yaṇ Saimon ma hanaṇ, “Yêlô lêk ayê Mesia.” (Mesia anêṇ ôdôṇ nena “Kilisi, ôpatu ba Wapômbêṇ hêv ek nêṇ avômalô bulubiṇ”).*

⁴² *Ma Andulu hawa Saimon ba hi hadêṇ Yisu. Yisu hayê ma hanaṇ, “O Saimon, Jon nakaduṇ. O ma tem nendam nena Sipas.” (Athêṇ “Sipas” êṇ ma hatôm “Pita”. Ma athêṇ ju êṇ anêṇ ôdôṇ nena “valu”).

Yisu halam Pilip lo Nataniel

⁴³ Haviyô hayaṇ ma Yisu hadum ek ni Galili ba hapôm Pilip ma hanaṇ, “Ôlêm osopa ya.”

⁴⁴ Pilip ma anyô Betsaida. Betsaida êṇ ma Andulu lo Pita iniṇ malak ôdôṇ.

⁴⁵ *Yani hapôm Nataniel ma hanaṇ nena, “Sêbôk ma Mose hatô abô te hêk kapya balabuṇ hathak anyô te. Ma plopet doho bôk eto abô hathak ôpêṇ haviṇ. Ma yêlô lêk ayê yani yôv. Ôpêṇ ma Yisu anêṇ Nasalet, Josep nakaduṇ.”

⁴⁶ Ma Nataniel hanaṇ nena, “Malê mavi te tem imbitak Nasalet?”

Ma Pilip hanaṇ, “Ôlêm nôṅgô.” Êṇ ma thai i.

* **1:40:** Mat 4:18-20 * **1:41:** “Mesia” ma abô Hiblu. “Kilisi” ma abô Glik. * **1:42:** Mat 16:18 * **1:45:** Lo 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Eze 34:23

47 Ma Yisu hayê Nataniel halêm ma hanañ, “Avanôn! Ôpêntêk ma anyô Israêl mavi te. Yani ma abôyan mi.”

48 Ma Nataniel hanañ, “Hoyala ya aisê?”

Ma Yisu hanañ, “Pilip minj halam o ami dena. Ma yahayê hômo alokwan avi te ôdôn ba yahayala o.”

49 *Nataniel hanañ abô êñ ma hanañ, “Kêdônwaga, o ma Wapômbên anên Nakaduñ ma avômalô Israêl inin Kin.”

50 Ma Yisu hanañ, “Thatu yahayê hômo alokwan ôdôn ba intu hôêvhavin e? Ondañô! Nôm êñ ma yaôna ek yan atu ba tem emben yam.”

51 *Ma hanañ abô doho havin nena, “Yanañ avanôn bin êndên mômô. Tem mômô ôngô len ekyav ma anela nesak ba nêndôk ek ya Anyô Anên Nakaduñ.”

2

Yisu hadum ba ñañ habitak wain

1 Wak ju hale ba hi ma anyô te hawa avi te anên Kena. Malak Kena êñ hêk Galili kapô. Ma Yisu anên talêbô hi havin.

2 Ma elam Yisu lôk anên nê ku ba i havin.

3 Avômalô inum wain aleba thô. Ma Yisu anên talêbô hanañ hadên Yisu nena, “Nôngô! Thêlônin wain lêk thô.”

4 *Ma Yisu hanañ, “Avi bên, honañ abô êñ hadên ya eka? Yenañ waklavôn mi dena.”

* 1:49: Mat 14:33; 16:16; Mak 3:11 * 1:51: Stt 28:12 * 2:4: Jon 7:30; 8:20

⁵ Ma Yisu talêbô hanan hadên nê takatu ba eyabin nôm nena, “Nodanô anên abô ba nundum êtôm atu ba hanan.”

⁶ Ma un valu bahenvi ba lahavute hamô habobo thêlô. Un te hatôm embalon nan êtôm 100 lita la. Avômalô Israel ethak ithik halôk ek nênem lenjnmavi êndên Wapômbên.

⁷ Ên ma Yisu hanan hadên nê eyabin nôm nena, “Nongasô nan êndôk un sapên.” Ma engasô halôk aleba hayô abôlêk sin.

⁸ Yôv ma hanan hadên thêlô, “Noja doho ba nônêm êndên anyô bên atu hayabin nôm.” Ma nê ku ewa ba i êv hadên yani.

⁹ Anyô bên ên hanum nan atu ba Yisu hik lili ba habitak wain. Ma donjom min hayala ami. Nê takatu ba ethakôv iyom intu eyala.

Yani hanum ba hason kambom ma halam anyô hawa avi ba thai i daim dokte

¹⁰ ma hanan, “Ethak êv wain vasin mavi hamôn ek avômalô inum aleba malenjin hataba ên ma min êv wain manin haven yam. Ma donjom wain êntêk anên vasin ma vasin anôn ek wain yan atu ba hamôn.”

¹¹ Yisu hadum nôm ên hamô Kena anên Galili. Nôm ên ma lavônjin môn anôn atu ba hadum ek hik anên lôkmanjin thô. Ma anên nê ku êvhavin yani.

¹² *Vêm ma Yisu lôk iviyan ma talêbô etak Kena ma êlôk ba i Kapaneam. Ma nê ku ivin thêlô ba i êmô lon ên hatôm wak doho.

* 2:12: Mat 4:13

Yisu halupunin avômalô doho hêk unyak mathen kapô

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³* Avômalô Israel inin waklavôn te habobo anên athên nena Hale ba Hi. Ma Yisu hi daku Jerusalem ek ênjê waklavôn ên.

¹⁴ Yani hi unyak mathen anên piklêvôn ma hayê avômalô etak bokmankao lôk sipsip ma menak bôbô ek nênm vuli ek nêmbôk êtôm da lôk nê takatu ba êwê nê lon buyan inin valuselen hathak Hiblu inin valuselen êmô.

¹⁵ Ên ma havuvi yak balawa te ba halupunin i lôk inin boksipsip lo bokmankao ma hêv i vê hêk unyak mathen ba i. Ma hakayan nê ên inin balê ba valuselen hagililin mayaliv.

¹⁶ Ma hana hadên nê takatu ba etak menak bôbô ek nênm vuli nena, “Noja unim menak ba unu! Wakamik anên unyak ma lon netak nômkama êmô ek nênm vuli e?”

¹⁷ Ma Yisu anên nê ku êyê nôm ên ma leninhabi hathak abô te hêk Wapômbên anên kapy nena, “Yahêv lêlê ek anêm unyak ma yalenhavin unyak ên bên anôn.” *Kapya Yen 69:9*

¹⁸ Israel inin nê bênbên êyê ma enan, “Undum lavônin te ek injik o thô nena Wapômbên dalam o ba hudum nôm ên!”

¹⁹ *Ma Yisu hana viyan, “Nundinin unyak mathen êntêk, ma êtôm wak lô iyom ma tem yandav esak lonbô.”

* **2:13:** Kis 12:1-27 * **2:19:** Mat 26:61; 27:40

²⁰ Ma nê bênbêñ enañ, “Avômalô idum ku hatôm sondabêñ 46 ek elav unyak êntêk ma donjom mi denañ! Ma hatôm ondav wak lô iyom e?”

²¹ *Unyak mathen atu ba Yisu hanañ hathak êñ ma yanida linkupik.

²² *Ba Yisu haviyô hathak lonbô hêk nãma ma anêñ nê ku lenjñhabî abô atu ba bôk hanañ. Êñ ma êvhavîñ abô atu ba hêk Wapômbêñ anêñ kapyã lôk Yisu da hanañ.

²³ *Yani hamô Jelusalem ma hayê waklavôn atu ba anêñ athêñ nena Hale ba Hi. Ma avômalô bêñ anôn êyê lavônjîñ takatu ba hadum ba êvhavîñ.

²⁴ Ma donjom Yisu min hêvhavîñ i ami. Hayala anyô sapêñ inîñ auk.

²⁵ Anyô te min hêv auk hadêñ yani hathak avômalô inîñ kobom ami. Mi, bôk hayala avômalô sapêñ inîñ kapôlônjîñ.

3

Yisu hêv auk hadêñ Nikodimus

¹ *Islaël inîñ anyô bêñ te anêñ athêñ nena Nikodimus. Yani ma Palisî te.

² Bôlôvôn ma hi hadêñ Yisu ma hanañ, “Kêdônwaga, hothak hudum lavônjîñ lomalomã ba intu yêlô ayala nena Wapômbêñ hêv o ba hôleñ hatôm kêdônwaga. Ma Wapômbêñ min hamô havîñ anyô te ami, êñ ma min hatôm indum lavônjîñ êtôm atu ba hudum ami.”

* **2:21:** 1Ko 6:19 * **2:22:** Luk 24:6-8; Jon 12:16 * **2:23:** Jon 7:31

* **3:1:** Jon 7:50; 19:39

³ *Ma Yisu hanañ viyañ, “Yanañ avanôn biñ êndên môle. Ôpatu ba evathu hathak lonbô iyom intu tem êyô Wapômbên anên lon lôklinyak kapô.”*

⁴ Ma ôpên hanañ, “Aisê ka nembathu ôpatu ba bôk hayalôv yôv? Yani tem êndôk talêbô kapô ba nembathu esak lonbô e? Ma mi!”

⁵ *Ma Yisu hanañ viyañ nena, “Yanañ avanôn biñ êndên môle. Ôpatu ba Wapômbên hathik hathak ñañ lôk Lovak Mathen hatôm evathu hathak lonbô, ôpên iyom intu tem imbitak êyô Wapômbên anên lon lôklinyak kapô.

⁶ *Avômalô pik ibitak hathak lami ibi i vê. Ma Wapômbên anên avômalô ibitak hathak Lovak Mathen habi i vê.

⁷ Ma aisê ka hoson hathak abô êntêk ba yahanan hadên o nena ‘nimbi o vê esak lonbô.’

⁸ Lovak da hathak hayuv hatôm anên lahavin ma holañô anên diñdiñ iyom. Ma donjom hôthôn nena halêm anên êsê ba hi êsê. Ma ñê takatu ba Lovak Mathen havathu i ma aên iyom.”

⁹ Ma ôpên hanañ hik liñ hathak lonbô, “Nôm takên tem imbitak aisê?”

¹⁰ Ma Yisu hanañ, “Ai! O Israel iniñ kêdônwaga bên ma hôthôn nôm êntêk paliñ, e?

¹¹⁻¹³ Ya Anyô Anên Nakadun iyom intu yahatak malak len ba yahalêm. Ma anyôla min bôk hi lon êñ ba hale halêm hathak lonbô ami. Yanañ avanôn

* **3:3:** Mat 18:3; 1Pi 1:23 * **3:3:** Abô Glik “hathak lonbô” lôk “halêm anên vuliñ” thai luvi ma abô donjom iyom. Yisu anên auk nena “halêm anên vuliñ” ma donjom Nikodimus hason nena “hathak lonbô”. * **3:5:** Ese 36:25-27 * **3:6:** Jon 1:13

biŋ êndêŋ môle. Yêlô anan̄ hathak nôŋ takatu ba bôk ayala. Ma anan̄ bêŋ hathak nôŋ takatu ba bôk ayê. Ma môle min̄ olan̄ yêlôaniŋ abô ami. Lêk yahanan̄ abô doho hathak nômkama pik ek oyala Wapômbêŋ anêŋ auk. Ma môle min̄ ôêvhaviŋ ami. Ba intu nômkama malak leŋ tem min̄ nônêmbin̄ aêŋ ami.

14 *Sêbôk ma avômalô Israêl êmô lon̄ thiliv ma umya bêŋ anôŋ ethan̄ i. Êŋ ma Mose hathôkwêŋ umya dahô te hathak kôm ba hêv liŋ hamin̄ leŋ ek avômalô nêgê ba nimbitak mavi. Wapômbêŋ anêŋ lahaviŋ ba tem nêsôkwêŋ ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ ba nênem̄ liŋ aêŋ iyom

15 *ek avômalô takatu ba êvhaviŋ tem neja lôkmala anôŋ atu ba nêmō êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

16 * “Wapômbêŋ lahaviŋ avômalô pik bêŋ anôŋ ba intu hêv Nakaduŋ don̄tom êŋ halêm ek ôpatu ba hêvhaviŋ tem enja lôkmala anôŋ atu ba êmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Ma tem min̄ ema ami.

17 *Wapômbêŋ hêv Nakaduŋ halêm pik ek nêŋ avômalô bulubiŋ. Ma min̄ hêv ek indum abô ek injik avômalô vônô ami.

18 *Ôpatu ba hêvhaviŋ Nakaduŋ êŋ ma Wapômbêŋ min̄ hathak hadum abô ek injik yani vônô ami. Ma ôpatu ba min̄ hêvhaviŋ Nakaduŋ don̄tom êŋ ami ma ôpêŋ lêk hama yôv ek malê nena Wapômbêŋ bôk hadum abô hathak yani yôv.

* 3:14: Nam 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Lom 5:8; 8:32; 1Jon 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24

19 *Wapômbên hadum abô hathak avômalô pik aêntêk. Deda bôk halêm pik yôv. Ma avômalô idum kambom lomaloma ba intu lenjinhavin momanjin ma êdô deda ên.

20 Deda tem injik avômalô inin kambom thô ma tem thêlô mama ba intu nê kambom ethak êpôlik ba min ibitak êyô deda kapô ami.

21 Ma donjom ôpatu ba halanô Wapômbên anên abô nena avanôn, yani ên ma hatôm hamin deda ba avômalô sapên êyê anên ku takatu ba hadum ma Wapômbên da hêv yani sa.”

Jon anyô hathik nan hik Yisu anên ku thô

22 *Yôv ma Yisu lôk anên nê ku i Judia anên lon kamun ma hamô havin anên nê ku wak doho. Ma thêlô ithik avômalô halôk nan.

23-24 Aionon hêk habobo Salim. Lon ên ma nan bên anôn hêk ba avômalô ibi thêthô i lon ên. Jon min hamô koladôn ami denan, ba intu hamô lon ên ek isik thêlô.

25 Ma anên nê ku lôk anyô Israel te êkôki hathak auk nimbitak mabun ênjêk Wapômbên ma.

26 Ên ma nê ku i hadên Jon ma enan, “Kêdônwaga! Ôpatu sêbôk ba hamô havin o hamô Jolodan vi ba honan abô bên anôn hathak yani. Ondanô! Ôpên lêk hathik avômalô halôk nan ba avômalô sapên i hadên yani!”

27 Ma Jon hanan, “Wapômbên da anên lahavin ba nômlate habitak aên hadên anyô te ma yôv.

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2

28 *Môlôda bôk olaŋô abô atu ba yahanan. ‘Ya ma ôpatu ba Wapômbêŋ hêv hamôŋ ek yanan êndêŋ avômalô nena Mesia tem êlêm. Ya miŋ Mesia ami.’

29 Anyô te hawa avi te, êŋ ma tem enja êtôm yanida anêŋ. Ma donjom yapmalô ma tem êtôm ôpêŋ anêŋ anyô môlô atu ba imiŋ ek embatho yani loŋ. Ba halaŋô ôpêŋ anêŋ abô ma tem lamavi iyom. Ma yada intu hatôm yapmalô êŋ. Ba intu lêk yalenmavi bêŋ anôŋ hamô yakapôlôŋ siŋ.

30 Wapômbêŋ anêŋ lahaviŋ ba yani habitak anyô bêŋ, ma yada yahabitak anyô oyan.”

31 * “Ôpêŋ bôk hamô leŋ ba halêm, yani ma bêŋ anôŋ ek avômalô pik sapêŋ. Ôpatu ba hamô pik êntêk, ôpêŋ ma anyô pik ba intu hanaŋ abô hathak nômkama pik iyom. Avanôŋ! Ôpatu ba halêm anêŋ malak leŋ, ôpêŋ ma bêŋ anôŋ ek avômalô pik sapêŋ.

32 *Yani hanaŋ hathak nômkama takatu ba yanida bôk hayê lo halaŋô bêŋ. Ma avômalô miŋ êvhaviŋ abô êŋ ami.

33-34 Wapômbêŋ bôk hêv Lovak Mathen ba hamô ôpêŋ kapô siŋ ba halêm hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô. Ba intu ôpatu ba hêvhaviŋ yani ma hik thô nena Wapômbêŋ ma hanaŋ abô avanôŋ iyom.

35 *Lambô lahaviŋ Nakaduŋ ba hêv nômkama sapêŋ ek eyabiŋ.

36 *Ôpatu ba hêvhaviŋ Nakaduŋ lêk hawa lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Ma ôpatu ba havôliŋ dôm hadêŋ Nakaduŋ ma

* 3:28: Mat 11:10; Jon 1:20

* 3:35: Mat 11:27; Jon 5:20

* 3:31: Jon 8:23

* 3:36: Jon 3:16-18; 1Jon 5:12

* 3:32: Jon 3:11

Wapômbên bôk hadum abô yôv ba ôpên lêk hawa vovan. Ba intu tem min enja lôkmala ami.”

4

Yisu hanaŋ abô haviŋ avi Samalia te

1-2 *Yisu da min hathak hathik avômalô ami. Avômalô takatu ba leniŋhaviŋ nesopa Yisu i hadêŋ anêŋ nê ku ek nisik i êndôk ŋaŋ. Ma Palisi elanô nena avômalô bêŋ anôŋ i hadêŋ Yisu ek isik i. Ma Jon anêŋ lêk auviŋna.

3 Yisu halaŋô abô êŋ ma hayê nena Palisi lêk ititiŋ anêŋ ku ba intu hatak Judia ma havôhi Galili.

4 Ma loŋôndê atu ba hi Galili ma hi Samalia haviŋ.

5 *Êŋ ma yani havenŋ ba hi hayô Samalia iniŋ malak lôŋ te ba elam nena Sika. Loŋ êŋ ma habobo pik sêbôk ba Jekop hêv hadêŋ nakaduŋ Josep.

6 Ma Jekop bôk halav ŋaŋ lôv te hamô loŋ êŋ. Yisu havenŋ aleba waktêvôŋ biŋ ma hayô ŋaŋ lôv êŋ ma yani lêk vau ba halôk hamô biŋ.

7-8 Nê ku lêk i malak ek nênem vuli nôm. Ma avi Samalia te halêm ek enja ŋaŋ. Ma Yisu hanaŋ hadêŋ avi êŋ, “Ŋaŋ ek yanum.”

9 *Avômalô Islael ethak êpôlik ek avômalô Samalia ba intu avi êŋ hanaŋ, “O ma Islael ma ya ma avi Samalia. Ma aisê ka honaŋ nena ŋaŋ êlêm ek unum?”

10 *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ avi êŋ, “Hoyala nôm mavi atu ba Wapômbên hêv lôk hoyala ôpatu ba

* 4:1-2: Jon 3:22

* 4:5: Stt 33:19; Jos 24:32

* 4:9: Esr 4:1-5

* 4:10: Jon 7:37-38; ALK 21:6

hanan, ‘Nan ek yanum’, ên ma tem onan injik yani lin ek nêma nan lôkmala êndên o.”

¹¹ Ma avi ên hanan hadên yani, “Anyô Bên, lôv êntêk ma daim ba anêma un onja nan êsê? Ma nan lôkmala ên tem onja anên êsê?”

¹² *Yêlôaniñ bumalô Jekop hêv nan lôv êntêk hadên yêlô. Ma yanida lôk nali lôk anên bokmankao sapên inum halôk nan lôv êntêk. Ma anêma nan ma mavi anôn ek nan êntêk lôk o ma bên ek Jekop e?”

¹³ Ma Yisu hanan, “Nan êntêk ba inum ma tem nesakmunin esak lonbô.

¹⁴ *Ma donjom ôpatu ba hanum nan atu ba yahêv ma min hatôm esakmunin esak lonbô ami. Lôk nan ên ma tem imbitak êtôm nan onan te ênjêk o kapôlôm ba nêma lôkmala anôn atu ba tem êmô êtôm wak nômbên intu sapên.”

¹⁵ Ma avi ên hanan hadên Yisu, “Anyô bên, nêma nan ên êndên ya ek min yasakmunin esak lonbô ami. Lôk min yalêma lon êntêk ek yanja nan esak lonbô ami.”

¹⁶ Ma Yisu hanan hadên yani, “Nu ondam vônima êlêma.”

¹⁷ Ma avi ên hanan, “Ya anyô mi.”

Ma Yisu hanan hadên yani, “Lêk honan avanôn nena o anyô mi.

¹⁸ Sêbôk ma vônima bahênvi. Ba anyô atu ba lêk hômô havin yani ma min vônima ami. Lêk honan abô avanôn!”

¹⁹ Ma avi ên hanan hadên yani, “Anyô bên, lêk yahayala nena o ma plopet te.

* **4:12:** Jon 8:53 * **4:14:** Jon 6:35

20 *Yêlôaniṅ bumalô ethak êv yeṅ halôk dum-lolê êntêk. Ma donṭom mômô avômaloṅ Israel onan nena Wapômbeṅ lahaviṅ alalô nanêm yeṅ êndôk Jelusalem.”

21 Ma Yisu hanan, “Livôṅ! Ondanô! Wak te ma tem miṅ mômô nônmê yeṅ ek Wakamik êndôk dumlolê êntêk lo Jelusalem ami.

22 *Mômô avômaloṅ Samalia ma ôthônṅ ôpatu ba ôêv yeṅ hadêṅ. Ma Wapômbeṅ hêv anyô Israel te ek nênm avômaloṅ bulubiṅ ba intu yêlô avômaloṅ Israel ayala ôpatu ba yêlô êv yeṅ hadêṅ yani.

23-24 * “Wapômbeṅ ma lôkmala anêṅ ôdôn. Ba intu Wapômbeṅ habôlêm avômaloṅ takatu ba êv yeṅ ek injiki thô nena thêlô bôk ewa Wapômbeṅ anêṅ lôkmala anôṅ yôv. Aêṅ ba avômaloṅ takatu ba êvhaviṅ Wapômbeṅ intu nênm yeṅ aêṅ. Ma waklavônṅ atu ba nôm êṅ imbitak intu tem imbitak. Ma lêk hayô yôv.”

25 Ma avi êṅ hanan hadêṅ Yisu, “Yahayala nena Mesia tem êlêm ma tem injik nômkama sapêṅ thô êndêṅ alalô.” (Ma “Mesia” êṅ intu elam nena “Kilisi”.)

26 *Ma Yisu hanan hadêṅ yani, “Ôpatu ba hanan abô hadêṅ o ma yani êṅ.”

27 Enan abô denan ma Yisu anêṅ nê ku êvô êlêm hathak lonbô ma êyê Yisu hanan abô haviṅ avi êṅ ba eson kambom. Ma donṭom thêlô bônônṅ ma miṅ enan hik yani liṅ nena, “Lemhaviṅ malê?” mena “Honan abô haviṅ avi êntêk eka?”

* 4:20: Lo 12:5-14; Sng 122:1-5 * 4:22: 2Kin 17:29-41; Ais 2:3; Lom 9:4-5 * 4:23-24: Lom 12:1; 2Ko 3:17; Plp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62

28 Êñ ma avi êñ hatak anêñ uñ hawa ñañ hamô ma havôhi malak ôdôn hathak lonbô. Ma hanañ hadên avômalô nena,

29 “Môlô nôlêm ôngô anyô te! Nôm takatu ba bôk yahadum yôv ma yani hayala ba hanañ bêñ hadên ya. Betha yani ma Mesia atu la.”

30 Avômalô elañô abô êñ ma etak malak ba i hadên Yisu.

31 Avi Samalia hamô malak denañ ma ñê ku enañ hadên Yisu nena, “Kêdônwaga, nongwañ nôm.”

32 Ma hanañ, “Yenañ nôm hamô ek yangañ ma môlô ôthôn nôm êñ paliñ.”

33 Êñ ma ñê ku enañ hadên thêlôda nena, “Betha anyôla lêk hêv nôm hadên yani la?”

34 *Ma Yisu hanañ hadên thêlô, “Yenañ nôm êntêk. Tem yasopa Wapômbên anêñ lahaviñ ba yandum anêñ ku lôkthô atu ba hêv ya ba yahalêm.

35 *Môlô othak onañ, ‘Ayôn ayova iyom hêk, êñ ma tem nôm injik anôn ba alalô naja.’ Yanañ êndên môlô! Malemim ekyav ba ôngô ku katô! Nôm lêk hik anôn yôv!

36 Ôpatu ba halav nôm ma hawa anêñ vuli. Yani halav nôm anôn ek nôm sapên êñ neja lôkmala anôn atu ba tem nêôm êtôm wak nômbên intu sapên ek anyô havatho nôm lôk anyô halav nôm thai luvi leñmavi.

37 Aên ba abô êntêk ma abô avanôn. ‘Anyô yan habañ ku ba havatho ma anyô yan halav anên anôn.’

* 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

38 Yahêv mômô ba u ek noja nôm êmô ku atu ba miñ bôm mômô udum ku êñ ami. Anyô vi idum ku êñ. Ma mômô u olav anônñ iyom.”

39 Avômalo Samalia bônñ anônñ êmô malak êñ ba elanô avi êñ hanan, “Nôm takatu ba bôm yahadum yôv ma yani hayala ba hanan bônñ hadênñ ya!” Ba intu thêlô êvhavin Yisu.

40 Êñ ma nê Samalia takênñ êlêm enan hik yani liñ, “Ômô imbiñ yêlô wak doho!” Ma yani hamô havin thêlô hatôm wak ju.

41 Ma hanan abô havin i ba intu bônñ anônñ êvhavin yani.

42 *Ma thêlô enan hadênñ avi êñ nena, “Sêbôm yêlô alanô anêm abô ba êvhavin. Ma lêm yêlôda alanô anênñ abô ma ayala nena avanônñ. Ôpênñ ma ôpatu ba tem nêm avômalo pik bulubin.”

Yisu hadum anyô bônñ te nakadun mavi

43-45 *Wak ju hale ba hi ma hatak lon êñ ma hi Galili. Ma avômalo Galili doho bôm êmô Jerusalem hadênñ waklavônñ Hale ba Hi ba intu êyê nôm takatu ba hadum. Aênñ ba hayô Galili ma ewa yani thô. Ma donjom ewa yani thô oyanñ hathak nêgê nôm bithi iyom ba intu hatôm abô atu ba Yisu hanan nena plopet ma athênñ mi hêk iniñ malak ôdônñ.

46 *Hamô Galili vêm ma havôhi Kena lon atu ba bôm hadum nanñ ba habitak wainñ. Kena ma hamô Galili kapô. Ma anyô bônñ te hamô Kapaneam ba namalo hapôm lijinñ ba hadum ek ema.

* 4:42: 1Jon 4:14 * 4:43-45: Mat 13:57; Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11

47 *Ôpêḡ halanô nena Yisu bôk hatak Judia ma lêk hamô Galili. Êḡ ma hi hadêḡ Yisu ba halan hadêḡ yani nena ni indum namalô mavi.

48 *Aêḡ ba Yisu hathanḡ yani aêntêk, “Môlô lemhaviḡ yandum lavôḡḡḡ lôk nômbithi lomaloma ek môlô nônêḡmimbiḡ ya e?”

49 Êḡ ma anyô bêḡ êḡ hananḡ hadêḡ Yisu, “Anyô bêḡ, ôlêm kethenḡ! Yenḡḡ okna tem ema!”

50 *Ma Yisu hananḡ hadêḡ yani, “Ondenu! Nalummalô tem êḡḡ lôkmala.”

Yôv ma ôpêḡ hêvhaviḡ Yisu anêḡ abô ba hi

51 ma anêḡ ḡê ku êpôm yani ba enanḡ nena, “Nalummalô hamô lôkmala.”

52 Êḡ ma yani hananḡ hik thêlô liḡ nena wakma alê intu okna êḡ mavi. Ma enanḡ, “Wakbôk yanḡḡḡ hatôm 1 kilok ma liḡḡ êḡ hatak yani.”

53 Ma lambô lahabi nena wakbôk atu ba hatôm wakma êḡ ma Yisu hananḡ hadêḡ yani nena, “Nalummalô tem êḡḡ lôkmala.” Ba intu yani lôk anêḡ avômalô sapêḡ êvhaviḡ.

54 *Yisu bôk hatak Judia ba hi Galili ma hadum lavôḡḡḡ yanḡ êḡ ek hik thô nena Wapômbêḡ hêv yani ba halêm.

5

Anyô liḡḡ Betesda te

1 Vêḡ ma Yisu hi daku Jelusalem ek êḡḡ avômalô Israel iniḡ waklavôḡ te.

2 Kasuk te hêk Jelusalem ba avômalô Israel elam nena Betesda. Kasuk êḡ hêk habobo Jelusalem

* 4:47: Mat 8:5-6 * 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mat 8:13

* 4:54: Jon 2:11

anêṇ badêṇ abôlêk atu ba elam nena Sipsip iniṇ Unyak Abôlêk. Ba kapo danṇ êyô êmô bahenṇvi hêk loṇ êṇ.

³⁻⁴ Ma ṇê lôk lijiṇ hatôm ṇê malenṇiṇ pusip lôk ṇê venṇiṇ kambom ma ṇê ivuviṇ ethak êk kapo danṇ takêṇ.*

⁵ Ma anyô te hawa lijiṇ havuviṇ ba hêk kapo danṇ êṇ te hatôm sondabêṇ 38.

⁶ Yisu hayê ôpêṇ ma hayala nena lijiṇ bôk hamô bô ba hananṇ hik yani liṇ, “Lemhaviṇ umbitak mavi e?”

⁷ Ma ôpêṇ hananṇ viyanṇ, “Anyô bêṇ, kasuk hathak liṇaliṇ ma anyôla miṇ hamô ek nêṇ ya sa ami. Yahadum ek yandôk êmôṇ ma donṇtom anyô vi êlôk êmôṇ ek ya.”

⁸* Êṇ ma Yisu hananṇ hadêṇ yani, “Umbiyô umiṇ! Ma onja anêṇ yêṇ ba nu!”

⁹ Kethenṇ oyanṇ ma yani habitak mavi ba hawa anêṇ yêṇ ba hi.

Wak êṇ ma Sabat.

¹⁰* Ba intu Islael iniṇ ṇê bêṇbêṇ enanṇ hadêṇ anyô havuviṇ atu ba lêk habitak mavi nena, “Lêk ma Sabat! Abô balabuṇ hatip ek miṇ onja yêṇ ba ombenṇ ami.”

¹¹ Ma ôpêṇ hananṇ viyanṇ, “Ôpatu ba hadum ya mavi hananṇ nena, ‘Onja anêṇ yêṇ ba nu.’ ”

* **5:3-4:** ṇê lôkauk vi enanṇ nena abô doho atu ba Jon hato ma hêk denanṇ. Abô êṇ ma aêntêk: ṇê lijiṇ takatu ba êk balê ek eyabiṇ Anyô Bêṇ anêṇ anela te halôk ba hadum kasuk êṇ liṇaliṇ. Ma ôpatu ba halôk kasuk kapô hamôṇ tem imbitak mavi. * **5:8:** Mat 9:6

* **5:10:** Neh 13:19; Jer 17:21

12 Ma thêlô enañ hik yani lin, “Opalê intu hanan nena onja anêm yêm ba nu?”

13 Avômalô bêt anôn êmô lon êñ ba Yisu hêv i vê menañna ba hi. Ba intu ôpên hathôn nena opalê.

14 Yôv ma Yisu habitak hayô unyak matherñ anên piklêvôn ma hayê ôpên hamô ma hanan, “Ondanô. O lêk mavi hathak lonbô ba otak anêm kambom. Yakô malain bêt yan tem êpôm o.”

15 Êñ ma ôpên hi hanan hadên Israêl inin nê bêt bêt, “Yisu ma ôpatu ba hadum ya mavi.”

16 Yisu hadum nôm takên hadên Sabat. Ba intu Israêl inin nê bêt bêt ethan yani.

17 Ma Yisu hanan, “Wakamik hathak hadum ku wak nômbên intu sapên ba hadum ku takên denan. Ba intu ya tem yandum ku aên iyom.”

18 *Israêl inin nê bêt bêt elanô abô êñ ma êyê nena Yisu lêk habulin abô balabun hathak Sabat ba hadum ku. Ma halam Wapômbên nena Lambô ma yanida hadum i hatôm Wapômbên. Ba intu leñinmanin kambom ba êbôlêm auk ek nijik yani vônô.

Yisu ma Wapômbên Nakadun

19 *Ma Yisu hanan hadên nê bêt bêt, “Yanan avanôn bin êndên môlô. Ya ma Nakadun. Ma malê atu ba Lambô hadum ma tem Nakadun indum aên iyom. Ya min hatôm yandum nômlate êtôm yenan auk ami. Aên ba nômkama sapên atu ba yahayê Wakamik hadum ma tem yasopa.

20 Wakamik lahavin ya anên Nakadun ba hik nômkama takatu ba yani hadum thô hadên ya. Aên

* 5:18: Mat 26:4; Jon 7:1; 10:30 * 5:19: Jon 5:30

ba Nakaduŋ hatôm indum nôŋ takatu ba Lambô hadum. Ma tem injik ku mavi bêŋ anôŋ tho êndêŋ Nakaduŋ ba indum môlô nosôŋ kambom ek ku yaŋ sêbôk.

²¹ Wakamik hathak hik nê ŋama liŋ ba hêv lôkmala hadêŋ i. Ma aêŋ iyom ma ya Nakaduŋ tem yanêŋ lôkmala êndêŋ avômalô êtôm yada yalenhaviŋ.

²² *Ma wakamik hatak ku nedanô avômalô iniŋ abô halôk yabahiŋ. Ma yanida miŋ hadum ku êŋ ami. Aêŋ ba lôkmala atu ba Wakamik hêv ma tem yanêŋ aêŋ iyom

²³ *ek avômalô takatu ba elovak Nakaduŋ vibin intu elovak Lambô aêŋ iyom. Ma nê takatu ba êpôlik ek ya intu êpôlik ek Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêŋ.

²⁴ * “Yanaŋ avanôŋ bin êndêŋ môlô. Ôpatu ba halanô yenaŋ abô ba hêvhaviŋ Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêŋ ma lêk hawa lôkmala atu ba tem êmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ yôv. Ma Wapômbêŋ tem miŋ indum abô ek yani ba ema ami. Yani bôk hatak ŋama yôv ba lêk hamô lôkmala anôŋ.

²⁵ Yanaŋ avanôŋ bin êndêŋ môlô. Avômalô ŋama tem nedanô ya Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ anêŋ abô. Ma avômalô takatu ba esopa ma tem nêŋ lôkmala. Wak te ma nôŋ takêŋ tem imbitak. Ma wak êŋ lêk hayô yôv.

²⁶ “Wakamik ida hamô lôkmala ba hadum ba ya Nakaduŋ yahamô lôkmala aêŋ iyom. Ba intu hatôm

* **5:22:** Jon 5:27; Ap 10:42 * **5:23:** Plp 2:10-11; 1Jon 2:23 * **5:24:** Jon 3:15-18

yanêm lôkmala êṇ êndêṇ avômalô.

²⁷ Ma ya ma Anyô Anêṇ Nakadun atu. Aêṇ ba hatak ya ek yandum ku yandanô avômalô iniṇ abô.

²⁸ “Môlô miṇ noson esak yenaṇ abô êntêk ami. Wak te am ka tem ṇê ṇama nedaṇô ya Nakadun yalenṇelo

²⁹ *ba nimbiyô esak lonḃô. Ma thêlô takatu ba bôk idum mavi ma tem nêmo lôkmala. Ma vi atu ba bôk idum kambom ma tem nêpôm abô ba nema.

³⁰ *Yada miṇ hatôm yandum nômlate êtôm yada yenaṇ auk ami. Yahasopa Wakamik anêṇ auk atu ek yandanô avômalô iniṇ abô ek yanêm lôkmala mena ṇama êndêṇ i la. Yahasopa Wakamik anêṇ lahaviṇ, ôpatu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yada miṇ yahasopa yenaṇ yalenṇhaviṇ ami. Ba intu yenaṇ abô yahadum ma thêthôn.

Anyô vi evatho Yisu anêṇ abô lon

³¹ “Yahavatho yenaṇ abô lon êṇ ma tem miṇ avômalô nênnêmiḃiṇ ya ami.

³² Ma donṭom anyô yaṇ bôk havatho yenaṇ abô lon yôv. Ma yahayala nena anêṇ abô atu ba hanan hathak ya ma avanôn.

³³ “Sêbôk ma môlô onaṇ hik Jon liṇ hathak ya ba yani bôk hanan abô avanôn.

³⁴ Ma anyô pik te hatôm embatho yenaṇ abô lon e? Yahanan hathak Jon anêṇ abô êṇ ek môlô noja bulubiṇ.

³⁵ Jon ma hatôm atum lam atu ba êtôm ba hêv deda. Ma môlô othak ôlêlêk am hathak anêṇ deda êṇ sawa bidon iyom.

* **5:29:** Dan 12:2; Mat 16:27; Ap 24:15 * **5:30:** Jon 5:19; 6:38

36 * “Ma don̄tom yahadum ku takatu ba Wakamik hêv hadêṇ ya ba intu hik thô nena Wakamik hêv ya ba yahalêm. Ba ku êṇ ma hamôn̄ ek Jon anêṇ abô.

37-38 *Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hik ya thô. Ma môlô miṇ ôêvhaviṇ ya ami. Aêṇ ba môlô miṇ bôk olaṇô Wakamik laselo lôk ôyê yani thohavloma ami ma anêṇ abô miṇ hêk haviṇ môlô ami aêṇ iyom.

39 *Môlô othak utitiṇ Wapômbêṇ anêṇ kapya ba osoṇ nena tem nêṁ lôkmala atu ba nêṁô êtôm wak nômbêṇ intu sapêṇ êndêṇ môlô. Abô êṇ ma hik ya thô,

40 ma don̄tom môlô ôdô nosopa ya ek noja lôkmala anôṇ êṇ.

41 “Ya miṇ yahanan̄ abô êṇ ek avômalô nebam ya ami.

42 Ma don̄tom yahayala môlô! Môlô miṇ lemimhaviṇ Wapômbêṇ ami.

43 Wakamik hêv ya ba yahalêm ek yan̄an̄ anêṇ abô bêṇ. Ma môlô ôpôlik hathak ya. Ma don̄tom anyô te halêm ba han̄an̄ yanida anêṇ abô, êṇ ma môlô othak owa yani thô!

44 Môlô othak ôêv athêṇ lôkmangiṇ hadêṇ ôpatu ba lahaviṇ môlô. Ma don̄tom miṇ môlô malemkilik hathak Wapômbêṇ don̄tom atu anêṇ lamavi ami. Êṇ ma tem nônêṁimbiṇ aisê?

45 “Môlô othak ôêv malem hadêṇ Mose. Ma don̄tom tem enan̄ môlô bêṇ. Ba intu miṇ môlô

* 5:36: Jon 3:2; 14:11

* 5:37-38: Mat 3:17; Jon 5:32; 8:18

* 5:39: Luk 24:27

lemimimbi nena tem yanan môle bên imin Wakamik ma ami. Mi anôn!

⁴⁶ *Mose bôk hato abô hathak ya yôv. Aên ba môle ôêvhavin Mose anên abô, ên ma tem nônêminbin ya imbin.

⁴⁷ Ma donjom môle min ôêvhavin abô atu ba yani hato ami. Ba intu môle min ôêvhavin yenan abô havin ami.”

6

Yisu havakôn anyô hatôm 5,000

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Yôv ma Yisu hi kasukthôm Galili anên dan vi. Kasuk ên anên athên yan nena Taibelias.

² Ma avômalô bên anôn bôk êyê lavônin takatu ba hadum hathak avômalô lijn ba intu esopa yani.

³ Yisu hathak dum ba hi ma halôk hamô bin havin anên nê ku.

⁴ Avômalô Israel inin waklavôn elam nena Hale ba Hi habobo.

⁵ Ma Yisu hayê avômalô bên anôn êlêm ma hana hadên Pilip, “Alalô nanêm vuli polom embenj êsé ek nabakôn avômalô takêntêk?”

⁶ Yani hayala nôm atu ba tem yani indum ba intu hana ek eyala Pilip anên auk iyom.

⁷ Ma Pilip hana viyan, “Alalô nandum ku êtôm ayôn bahenji ba lahavulô la anên vuli ma min hatôm nanêm polom vuli ek avômalô tomtom nejan dokte dokte ami!”

⁸ Ên ma nê ku te anên athên nena Andulu, Simon Pita anên yan molok, hana nena,

* 5:46: Ap 3:22

9 “Nôngô okna êntêk anêṇ polom bali yaônena bahenṇi lôk alim yaôna lokwanju. Ba nôṁ êṇ hatôm avômalô nômbêṇ êntêk e?”

10 Ma Yisu hanaṇ, “Nonanṇ êndêṇ avômalô ek nêndôk nêṁô biṇ.” Kamuṇ bêṇ anôṇ hamô lonṇ êṇ ba anyô sapêṇ êlôk êṁô. Thêlô hatôm 5,000.

11 Êṇ ma Yisu hawa polom ma hatenṇ mek ba havani hatôm thêlôninṇ lenṇinṇhavinṇ vêṁ ma hadum aêṇ hathak alim ju atu havinṇ.

12 Thêlô eyaṇ ba lenṇinṇvihak ma Yisu hanaṇ hadêṇ anêṇ ṇê ku nena, “Môlô nusup nôṁ wata sapêṇ esak donṭom ma miṇ nômṇi ni ami.”

13 Êṇ ma isup polom wata ba etak halôk vak sam hatôm lauminṇ ba lahavuju.

14 *Ma avômalô êyê lavônṇinṇ êṇ ba enaṇ, “Avanônṇ! Sêbôk ma enaṇ nena plopet te tem êlêṁ. Ma êntêk lêk halêṁ yôv.”

15 *Êṇ ma idum ek nebalonṇ yani ek imbitak êtôm ininṇ kinṇ. Ma hayala ininṇ auk êṇ, ba intu hatak lonṇ êṇ ma havôhi dum atu hathak lonṇbô.

*Yisu havenṇ kasukthôm anêṇ dôṁlê
(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)*

16 Yaṇsinṇ ma anêṇ ṇê ku i tamu kasukthôm anêṇ danṇ.

17 Bôlôvônṇ ma miṇ Yisu hayô ek thêlô ami. Ma thêlô iyom ethak yeṇ ba i tuvulu Kapaneam.

18 Ma lovak bêṇ te hayuv ba kasuk hik bêṇ.

19 Thêlô ivusinṇ yeṇ ba i hatôm 6 kilomita la. Ma êyê Yisu havenṇ kasukthôm anêṇ dôṁlê ba halêṁ habobo yeṇ ba hadum thêlô êkô kambom.

* 6:14: Lo 18:15,18 * 6:15: Jon 18:36

20 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Yada êntêk! Miŋ nôkô ami.”

21 Êŋ ma thêlô leŋiŋmavi ba êlôk ek yani ni yeŋ kapô. Ma kasana ma yeŋ hi hathak liŋdaŋ.

22 Haviyô hayaŋ ma avômalô takatu ba êmô kasukthôm anêŋ daŋ vi tuvulu eyala nena wakbôk ma yeŋ doŋtom iyom hamô ba nê ku iyom ethak yeŋ êŋ ba i. Ma Yisu miŋ hathak yeŋ êŋ haviŋ anêŋ nê ku ba hi ami ma mi.

23 Êŋ ma avômalô Taibelias iniŋ yeŋ doho êlêm ebobo loŋ atu ba Anyô Bêŋ hava polom liŋ halôk ba thêlô eyaŋ.

24 Ma avômalô êyê nena Yisu lôk anêŋ nê ku miŋ êmô ami. Êŋ ma thêlô ethak yeŋ ba i Kapaneam ek nêmbôlêm Yisu.

Yisu ma polom lôkmala

25 Avômalô i êpôm Yisu hêk loŋ atu ma enaŋ, “Kêdôŋwaga, aŋgê te intu hôlêm loŋ êntêk?”

26 Ma Yisu hanaŋ nena, “Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô. Môlô bôk oaŋ polom aleba lemimviyak. Ba intu môlô ôbôlêm ya. Ma lavôŋiŋ ma môlô bôk ôyê ma doŋtom ôthôŋ paliŋ denaŋ.

27 *Nundum ku ek noja nôm atu ba tem nêmbôlêm lôkmala ba nêmbôlêm êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Wakamik Wapômbêŋ bôk havak sêk hayô hêk ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ ba tem nêmbôlêm lôkmala êŋ êndêŋ môlô. Ma miŋ malemkilik esak nôm atu ba tem epalê ami!”

28 Êŋ ma thêlô enaŋ, “Wapômbêŋ lahaviŋ yêlô nandum ku malê?”

* 6:27: Jon 6:48-58

29 *Ma Yisu hanañ, “Wapômbên anêñ ku nena nônêmbinîñ ôpatu ba yani hêv ba halêm.”

30-31 *Êñ ma thêlô enañ hik yani liñ, “Undum lavôñiñ te ek yêlô nagê ma tem nanêmbinîñ anêm abô. Mose bôk hêv mana hadêñ yêlôaniñ bumalô ba eyañ hamô loñ thiliv ba eto aêntêk, ‘Yani hêv polom anêñ malak leñ hadêñ avômalô ba eyañ.’ *Etak Ijip 16:4*

Ma o, tem undum lavôñiñ alê yañ?”

32-33 Ma Yisu hanañ, “Yanañ avanônñ binîñ êndêñ môle nena Anyô Bêñ hêv anyô te ba halêm anêñ malak leñ ba hêv lôkmala hadêñ avômalô hatôm polom anôn. Ba intu Wakamik iyom hêv nôm anôn anêñ malak leñ hadêñ môle. Ma minî Mose hêv ami.”

34 Êñ ma thêlô enañ, “Anyô Bêñ, wak nômbên intu sapêñ ma nêmb polom êñ êndêñ yêlô.”

35 *Êñ ma Yisu hanañ, “Ya ma polom lôkmala. Ôpatu ba halêm hadêñ ya ma tem minî ema kisi ami. Ma ôpatu ba hêvhavîñ ya ma tem minî esakmunîñ ek inum ñañ ami.

36 Ma donjom bôk yahanañ hadêñ môle yôv. Môle lêk ôyê ya ma minî môle ôêvhavîñ ami.

37-40 *Lêk yahalêm anêñ malak leñ ek yasopa ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anêñ lahavîñ. Ma minî yahalêm ek yasopa yada yenañ yalenîhaviñ ami. Avômalô takatu ba êyê ya Nakaduñ ba êvhavîñ ma tem neja lôkmala anôn atu ba nêmo êtôm wak nômbên intu sapêñ. Ma pik lo leñ anêñ danî ma

* 6:29: 1Jon 3:23 * 6:30-31: Kis 16:14-15; Nam 11:7-9; Sng 78:24;

Mat 16:1; Jon 2:18 * 6:35: Jon 4:14 * 6:37-40: Jon 10:28-29; 17:12

tem yangik thêlô liŋ. Êntêk ma Wakamik anêŋ lahaviŋ. Ba intu miŋ hatôm yatak avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêŋ ya te ami. Milôk. Pik lo leŋ anêŋ dan ma tem yangik thêlô liŋ. Êntêk ma yani atu ba hêv ya ba yahalêm anêŋ lahaviŋ. Ba intu avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêŋ ya ma tem nêlêm êndêŋ ya. Ma opalê atu ba halêm hadêŋ ya ma tem miŋ yandupunŋ yani ami.”

⁴¹ Avômalô Israêl elanô Yisu anêŋ abô êŋ “Ya ma nôŋ atu ba halôk anêŋ malak leŋ ba halêm.” Êŋ ma enan abô munuŋmunuŋ

⁴² *nena, “Anyô êntêk ma Yisu, Josep anêŋ nakaduŋ! Ma alalô ayala talêbô lo lambô! Ma aisê ka hanan nena halôk anêŋ malak leŋ ba halêm?”

⁴³ Ma Yisu hanan, “Môlô bônôn!

⁴⁴ *Wakamik hêv ya ba yahalêm ba ôpatu ba halom hadêŋ ya ijom intu tem enja lôklokwan ek êlêm êndêŋ ya. Ma pik lo leŋ anêŋ dan ma tem yangik avômalô takêŋ liŋ nimbiyô esak lonbô.

⁴⁵ Plopet te bôk hatô abô halôk kapy aêntêk,
“ ‘Wapômbêŋ tem nêŋ auk êndêŋ avômalô sapêŋ.’

Aisaia 54:13

Avômalô takatu ba elanô Wakamik anêŋ abô ba ewa auk, thêlô tem nêlêm ek ya.

⁴⁶ *Anyô te miŋ bôk hayê Wakamik ami. Ôpatu ba hamô haviŋ Anyô Bêŋ ba halêm ijom intu hayê.

⁴⁷ *Yanan avanôn biŋ êndêŋ môlô. Anyô hêvhaviŋ ya ma lêk hawa lôkmala anôn atu ba êmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ yôv.

* **6:42:** Mat 13:55 * **6:44:** Jon 6:65 * **6:46:** Jon 1:18 * **6:47:**
Jon 3:15-16

48 *Ya ma polom lôkmala.

49 Môlônim bumalô takatu ba eyañ mana hamô lon thiliv bôk ema yôv.

50 Ma polom atu ba halêm anêñ malak leñ ba avômalô eyañ tem miñ nema ami.

51 Yada intu polom lôkmala ba yahalêm anêñ malak leñ. Anyô te hayañ, êñ ma tem êmô lôkmala êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Polom êñ ma yenañ vathiap ek yanêm ek avômalô pik neja lôkmala.”

52 Ma avômalô Isael elañô abô êñ ma kapôlônññ ñôñô ba enañ nena, “Anyô êntêk hatôm nêm anêñ vathiap êndêñ alalô ba añañ aisê?”

53 Ma Yisu hanañ, “Yanañ avanônñ biñ êndêñ môlô. Môlô miñ oañ ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu anêñ vathiap lôk unum anêñ thalaleñ ami, ma tem miñ noja lôkmala ami.

54-55 Yenañ vathiap ma nôm anônñ biñ ek nejañ, ma yenañ thalaleñ ma nôm anônñ biñ ek ninum. Ba intu anyô hayañ yenañ vathiap lôk hanum yenañ thalaleñ ma yani hawa lôkmala atu ba nêmo êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Ma pik lo leñ anêñ dañ ma tem yangik yani liñ.

56 Ôpatu ba hayañ yenañ vathiap lôk hanum yenañ thalaleñ intu hamô haviñ ya ma yahamô haviñ yani.

57 *Wakamik ida hamô lôkmala ba hêv ya ba yahalêm ba intu yada yahamô lôkmala aêñ iyom. Aêñ ba ôpatu ba hayañ ya ma tem êmô lôkmala aêñ iyom.

58 Êntêk ma polom atu ba lêk halêm anêñ malak leñ. Sêbôk ma bumalô eyañ mana ba bôk ema ba

* 6:48: Jon 6:32,58 * 6:57: 1Jon 3:24

mi. Ma ôpatu ba hayañ polom êñ, ma tem enja lôkmala anôn̄ atu ba êmô êtôm wak nômbên̄ intu sapên̄.”

⁵⁹ Yisu hamô unyak yey anên̄ Kapaneam ma hadôn̄ avômalô hathak auk takên̄.

Yisu anên̄ nê ku doho êdô yani

⁶⁰ Avômalô takatu ba esopa Yisu elañô abô takên̄ ma bên̄ anôn̄ êpôlik ba enañ, “Abô êntêk ma abôma ba opalê hatôm endañô?”

⁶¹ Yisu hayala nena thêlô enañ abô munun̄munun̄ hathak abô atu. Êñ ma hanañ, “Abô êntêk habulin̄ môle e?”

⁶² Ma môle ôyê ya Anyô Anên̄ Nakadun̄ atu havôhi daku lon̄ sêbôk atu ba yani hamô, êñ ma tem môle lemimimbi aisê?

⁶³ Lovak Mathen̄ da hêv lôkmala hadên̄ avômalô. Ma avômalô pik min̄ êtôm ami. Abô takatu ba yahanañ hadên̄ môle ma ida hamô lôkmala ba halêm anên̄ Lovak Mathen̄ ba hêv lôkmala êñ hadên̄ môle.

⁶⁴⁻⁶⁵ *Ma don̄tom môle doho min̄ ôêvhavin̄ ami. Ba intu bôk yahanañ hadên̄ môle nena ôpatu ba Wakamik halom hadên̄ ya iyom intu tem enja lôklokwan̄ ek êlêm êndên̄ ya.”

Aên̄ ba môn̄ anôn̄ ma Yisu hadôn̄ avômalô ba hayala nê takatu ba min̄ êvhavin̄ ami. Ma hayala ôpatu ba tem enañ yani bên̄ aên̄ iyom.

⁶⁶ Êñ ma avômalô bên̄ anôn̄ elañô abô êñ ma êpôlik hathak yani ba min̄ esopa yani hathak lon̄bô ami.

* **6:64-65:** Jon 6:44; 13:11

67 Yisu hanaŋ hik nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu liŋ, “Ma môle lemimhaviŋ unu imbiŋ e?”

68* Ma Saimon Pita hanaŋ viyaŋ, “Anyô Bêŋ, yêlô ana êndêŋ opalê am? Anêm abô iyom intu hêv lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

69 Ma yêlô êvhaviŋ ba ayala katô nena o ma Wapômbêŋ anêŋ Anyô Mathen.”

70 Ma Yisu hanaŋ, “Bôk yahatak môle laumiŋ ba lahavuju ek numbitak yenaŋ nê ku. Ma doŋtom môle nim anyô te ma ngôk.”

71 Yani hanaŋ hathak Judas, Saimon Iskaliot anêŋ nakaduŋ. Yani ma nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu te ma doŋtom wak te am ka tem yani enaŋ Yisu bêŋ.

7

Yisu hayê waklavôŋ bêŋ halôk Jelusalem

1* Vêm ma Israel iniŋ nê bêŋbêŋ idum ek nijik Yisu vônô. Ba intu hadô ek ni Judia ma hi haven Galili lôbôlôbô iyom.

2* Ma avômalô Israel iniŋ waklavôŋ te habobo ba elam nena Elav Unyak Alôkŋaun.

3 Êŋ ma Yisu anêŋ iviyaŋ ibi yani liliŋ ba enaŋ, “Waklavôŋ Elav Unyak Alôkŋaun lêk hayô ba otak loŋ êntêk ma nu Judia ek anêm avômalô takatu ba esopa o tem nêgê lavôŋiŋ takatu ba hothak hudum.

* 6:68: Mat 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Wkp 23:34

⁴ Lemhaviṇ avômalô sapêṇ neyala o, êṇ ma miṇ umbuṇ o ami. Bôk huik o thô yôv ba intu nu yaiṇ ek avômalô sapêṇ neyala o!”

⁵ *Yisu anêṇ iviyaṇ miṇ êvhaviṇ yani ami ba intu enaṇ aêṇ.

⁶ Ma Yisu hanaṇ viyaṇ, “Yenaṇ waklavôṇ yana Jelusalem ma mi denaṇ. Ma môlô ma wak sapêṇ ma mavi.

⁷ Avômalô pik miṇ hatôm nêpôlik ek môlô ami. Ma yahik avômalô pik iniṇ kambom thô ba intu êpôlik hathak ya.

⁸ Môlô nu ôṅgô waklavôṇ atu. Ma yenaṇ waklavôṇ yana Jelusalem miṇ lêk hayô ami denaṇ ba intu tem miṇ yana daku ami.”

⁹ Êṇ ma hamô Galili.

¹⁰ Aêṇ ba anêṇ iviyaṇ êmôṇ ba i ek nêgê waklavôṇ êṇ. Ma yani havenṇ i yam ma donṭom miṇ hik i thô ami.

¹¹ Ma Israel iniṇ nê bêṇbêṇ takatu ba êyê waklavôṇ êmô Jelusalem êbôlêm Yisu ba enaṇ, “Anyô êntêk hamô êsê?”

¹² Ma avômalô nômbêṇ êṇ enaṇ abô thikuthik bêṇ anôṇ hadêṇ i hathak yani. Vi enaṇ, “Yani anyô mavi anôṇ.” Ma vi enaṇ, “Mi. Yani hasau avômalô.”

¹³ Ma avômalô êkô ek iniṇ nê bêṇbêṇ ba intu miṇ imiṇ piklêvôṇ ek nenaṇ iniṇ auk bêṇ ami.

¹⁴ Waklavôṇ Elav Unyak Alôkṇauṇ anêṇ wak te malêvôṇ hayô. Ma Yisu hi unyak mathenṇ anêṇ piklêvôṇ ba hêv auk hadêṇ avômalô.

¹⁵ *Israel iniṇ nê bêṇbêṇ elanô Yisu anêṇ abô êṇ ma eson kambom ba enaṇ, “Aisê ka ôpêntêk hawa

* 7:5: Ap 1:14 * 7:15: Mat 13:54; Luk 2:47

auk hathak alalôaniņ abô balabuņ? Kêdônŵaga te miņ hadônŵa yani ami.”

¹⁶ *Ma Yisu hanaņ viyaņ, “Auk atu ba yahêv hadêņ mômô halêm anêņ ôpatu ba hêv ya ba yahalêm ma miņ yada yenaņ auk ami.

¹⁷ Ôpatu ba hadum ek esopa Wapômbeņ anêņ lahauiņ, yani tem eyala nena yenaņ auk êņ halêm anêņ Wapômbeņ mena halêm anêņ yada yenaņ auk iyom.

¹⁸ *Ôpatu ba habam yanida hadum aêņ ek enja athêņ lôkmaņgiņ. Ma donŵtom ôpatu ba hadum ku ek avômâlô nebam anyô atu ba hêv yani ba halêm, ôpêņ ma hanaņ abô avanônŵ. Ma miņ hasau avômâlô ami.

¹⁹ *Mose bôk hêv abô balabuņ hadêņ mômô yôv. Ma donŵtom mômônim anyô te miņ hasopa abô balabuņ takêņ ami! Ma mômô udum ek uņŵwik ya vônô eka?”

²⁰ *Ma avômâlô enaņ viyaņ, “Ŧgôk hamô hauiņ o. Opalê te hadum ek inŵik o vônô?”

²¹ Ma Yisu hanaņ, “Bôk yahadum ku te hadêņ Sabat nena yahadum anyô havuiņ atu mavi. Êņ ma hadum ba mômô oson kambom!

²² *Odaņô! Mômô oson nena Mose hêv abô balabuņ neņgothe anyô kupik hadêņ mômô. Ma donŵtom mi. Bumâlô da êv. Ba intu ku êņ habitak hadêņ Sabat ma mômô othak osopa aêņ iyom.

²³ *Abô balabuņ neņgothe kupik ma bêņ ek abô balabuņ Sabat. Ba intu mômô oņgothe okna kupik

* **7:16:** Jon 12:49; 14:10 * **7:18:** Jon 8:50 * **7:19:** Ap 7:53; Lom

2:21-24 * **7:20:** Jon 8:48; 10:20 * **7:22:** Stt 17:9-13; Wkp 12:3

* **7:23:** Jon 5:8-10,16

hadêṇ Sabat ek môlô miṇ numbuliṇ Mose anêṇ abô balabuṇ atu ami. Ma nindum anyô mavi ma bêṇ ek neṅgothe kupik! Aêṇ ba yahatôm yandum anyô te liṇkupik lôkthô mavi êndêṇ Sabat. Ma môlô lemimmaniṇ eka?

²⁴ Noja auk thêthônṇ esak ku lo loṇ vêmam. Ma miṇ ôṅgô iyom ma nundum abô esak ami.”

Avômalô idum ek neyala nena Yisu ma opalê

²⁵ Êṇ ma avômalô Jelusalem doho enaṇ, “Ôpêntêk intu ba ṇê bêṇbêṇ idum ek nijik vônô, e?

²⁶ Ôṅgô, yani hanaṇ abô hamiṇ piklêvônṇ ma ṇê bêṇbêṇ êyê iyom. Yakô ek thêlô neyala nena ôpêṇ ma Mesia la.

²⁷ *Ma donṭom ôpêntêk ma ayala anêṇ malak ôdônṇ. Ma Mesia atu halêm ma tem miṇ nayala anêṇ malak ôdônṇ ami.”

²⁸ *Yisu hamiṇ unyak mathenṇ anêṇ piklêvônṇ ma halaṇô thêlôniniṇ abô. Êṇ ma halam, “Môlô oyala ya lôk yenaṇ malak ôdônṇ e? Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm ma Wapômbêṇ anônṇ atu ba môlô ôthônṇ yani paliṇ ba miṇ yahalêm hatôm yadanaṇ auk ami.

²⁹ Yahalêm anêṇ yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ba intu yada yahayala yani.”

³⁰ *Thêlô elanô abô êṇ ba idum ek nebalonṇ yani ma donṭom anêṇ waklavônṇ miṇ hayô ami denaṇ. Ba intu miṇ hatôm anyôla embalonṇ yani ami.

³¹ Avômalô nômbêṇ atu ba êmô ma êyê. Bêṇ anônṇ ma êvhaviṇ yani ba enaṇ thikuthik, “Anyôla tem

* **7:27:** Jon 7:41; 9:29 * **7:28:** Mat 11:27; Jon 8:55 * **7:30:** Jon 7:44

minj embenj yam ba indum lavônij bêj anôj êmônj ek ôpêntêk ami. Yakô yani ma Mesia atu la.”

³² Nê Palisi elanj thêlônij abô. Êj ma thêlô lôk nê bêjbêj êbôk da êv thêlônij sôp bidonj ba i ek nebalonj Yisu.

³³ Ma Yisu hanañ, “Sawa bidonj ma tem yamô imbij mólô vêm ma tem yambôna êndênj ôpatu ba hêv ya ba yahalêm.

³⁴ *Ma mólô tem nômbôlêm ya, ma donjom tem minj hatôm nôpôm ya ami lôk minj hatôm unu lonj atu ba yahamô ami.”

³⁵ Ma Israel inij nê bêjbêj enañ hadênj thêlôda, “Tem ni êsê ba minj hatôm alalô napôm ami? Yani ni lonj atu ba alalôanij avômalô sêbôk ba ilupunij i ba lêk êmô havij nê daluk ek êndônj thêlô e?

³⁶ Yani anênj auk aisê ba intu hanañ aênj, “Tem mólô nômbôlêm ya, ma donjom tem minj hatôm nôpôm ya ami lôk minj hatôm unu lonj atu ba yahamô ami.’ ”

Yisu ma ñañ lôkmala

³⁷ *Waklavônj bêj êj anênj ñañ ma bêj ek wak vi. Ma Yisu haviyô haminj unyak mathenj kapô ma halam, “Anyô te hathakmunij ek inum ñañ ma êlêm êndênj ya.

³⁸ *Abô te hêk Wapômbênj anênj kapya ba hanañ, ‘Ñañ atu ba hêv lôkmala tem endañvij êndôk avômalô takatu ba êvhavij ya inij kapôlônij ba endañ endeba ni.’ ”

* **7:34:** Jon 8:21; 13:36

* **7:37:** Wkp 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14

* **7:38:** Ais 58:11

39 *Yisu hanan abô êñ hathak Lovak Mathen atu ba tem nêmb êndên avômalô takatu ba êvhavin. Yani min hama ba haviyô ami denan ba intu Lovak Mathen min halêm ami.

Avômalô evak i vose hi ôdôn ju

40 *Avômalô doho elanô Yisu anên abô êñ ma enan, “Avanôn bin! Alalô ayabin plopet te! Ôpên êntêk êñ!”

41-42 *Ma vi enan, “Yani ma Mesia!”

Ma vi enan, “Mi. Wapômbên anên kapy a hanan, ‘Mesia ma tem imbitak anên Devit anên thalalen anên malak Betlehem.’ Ma donjom yani ma anyô Galili te.”

43 Aên ba avômalô evak i vose hi ôdôn ju.

44 Anyô doho lenin havin nebalon yani, ma donjom min evalon ami.

Israel inin nê bêngbên min êvhavin Yisu ami

45 Êñ ma nê bêngbên inin sôp bidon êvôi ek nê bêngbên êbôk da lôk nê Palisi. Ma thêlô enan, “Aisê ba môlô min ovalon yani ba owa ba ôlêm ami?”

46 *Ma sôp bidon takên enan, “Anyô êñ hanan abô atu ba min anyô la bôk hanan ami.”

47 Ma Palisi ethan thêlô ba enan, “Ôpên bôk hasau avômalô bêng anôn. Ma lêk hasau môlô havin e?”

48 *Ma alalôanin nê bêngbên lôk Palisi takêntêk inin anyô te hêvhavin yani e?

* 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Lo 18:15; Jon 6:14

* 7:41-42: Jon 1:46; Sng 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22

* 7:48: Jon 12:42

49 Ma mi! Avômalô alonan takêñ êthôn Mose anêñ abô balabun paliñ. Ba intu Wapômbêñ tem injiki vônô!”

50 *Nikodimus, anyô Palisi atu sêbôk ba hi hadêñ Yisu halanô abô takêñ ma hanan hadêñ thêlô,

51 “Alalôaniñ abô balabun hanan nena nijik anyô te vônô oyan e? Mi. Nadañô anêñ abô ba nayala nôñ takatu ba hadum vêmam.”

52 *Ma thêlô enan viyan, “O Galili hatôm ôpêñ e? Osam abô atu ba hêk Wapômbêñ anêñ kapyâ katô ma tem oyala nena plopet te tem min êlêm anêñ Galili ami.”

[Avi sek]*

53 Yôv ma avômalô i iniñ unyak.

8

1 Ma Yisu hi Dum Oliv.

2 Haviyô hayan wak hapup ma Yisu havôhi unyak mathen anêñ piklêvôn. Ma avômalô êlêm êdêñ yani, ma yani halôk hamô ma hêv auk hadêñ thêlô.

3 Nê Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabun êpôm avi sek te ma ewa yani ba êlêm êdô hamin nê bêñbêñ malenñ.

4 Ma enan hik Yisu liñ, “Kêdônwaga, lêk yêlô ayê avi êntêk hêk havin anyô lôk avi te.

5 *Ma Mose anêñ abô balabun hanan nena avi anêñ aên ma nijik vônô esak valu. Ba lemhabi aisê?”

* 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42 * 7:52: Nê lôkauk vi lenñhabi nena abô 7:53-8:11 ma Jon da min hato ami, ma anyôla hato haven yam. * 8:5: Wkp 20:10; Lo 22:22-24

⁶ Inin auk êṇ ma hatôm gwasilim ek neja yani êmô ek nenan yani bêṇ.

Ma donṭom Yisu hakôm ba hato abô hêk pik hathak bangwasin.

⁷*Ma enan hik lin mathalalen aleba yani haviyô hamin ma hanaṇ hadêṇ thêlô, “Môlô te hayala nena min hadum kambom te ami êṇ ma enja valu ba injik avi êntêk esak êmôn.”

⁸Êṇ ma hakôm ba hato abô hêk pik hathak lonbô.

⁹Thêlô elanô abô êṇ ma thêlô tomtom etak lon êṇ ba i. Nê inin sondabêṇ bêṇ anôn êmôn ba i. Ma anyô vi even yam aleba Yisu lo avi êṇ iyom êmô.

¹⁰Ma Yisu haviyô hamin ma hanaṇ hadêṇ yani, “Livôn, nê takatu ma lêk i êsê ba mi? Ma opalê lêk hadum abô ek nijik o vônô?”

¹¹*Ma avi êṇ hanaṇ, “Anyô Bêṇ, anyô mi.”

Êṇ ma Yisu hanaṇ, “Ya min yahadum abô ek nijik o vônô ami. Nu! Ma otak anêm kambom êṇ!”]

Yisu ma pik anêṇ deda

¹²*Yisu hanaṇ abô hadêṇ avômalô hathak lonbô nena, “Ya ma hatôm avômalô pik inin deda. Ôpatu ba hasopa ya tem enja deda atu ba nêm lôkmala anôn ma tem min emben lon momaninin ami. Milôk.”

¹³Ma Palisi enan, “Oda hovatho anêm abô lon ba abô êṇ ma min abô avanôn ami.”

¹⁴*Ma hanaṇ viyan, “Avanôn, lêk yahavatho yenan abô lon. Ma yahayala lon atu ba yahamô ba yahalêm lôk lon atu ba tem yana. Ba intu yenan

* **8:7:** Lo 17:7 * **8:11:** Jon 5:14 * **8:12:** Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5;

12:46 * **8:14:** Jon 5:31-32; 7:28

abô ma avanôn. Ma don̄tom mólô ôthôn lon̄ atu ba yahamô ba yahalêm lôk lon̄ atu ba tem yana paliñ.

¹⁵ *Mólô othak osopa avômalô pik iniñ auk ba udum abô aêntêk, ‘anyô êntêk ma mavi’ mena ‘avi êntêk ma kambom’. Ma don̄tom yada miñ aêñ ami.

¹⁶ *Yai lôk Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yai adum ku êñ haviñ i. Ma miñ yahadum abô hathak yada yenañ auk ami ma mi. Ba intu yahadum ek yandum abô, ma yenañ abô ma avanôn iyom.

¹⁷ *Môlôda unim abô balabuñ hanañ aêntêk, ‘Anyô lokwan̄ju idum abô ba enañ abô te iyom êñ ma abô avanôn.’

¹⁸ *Ma yada yahavatho yenañ abô lon̄. Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu havatho yenañ abô lon̄ haviñ.”

¹⁹ Êñ ma nê Palisi enañ hik yani liñ, “Lemambô hamô êsê?”

Ma Yisu hanañ viyañ, “Mólô oyala ya, êñ ma tem noyala Wakamik imbiñ. Ma don̄tom mólô ôthôn ya ba intu ôthôn Wakamik haviñ.”

²⁰ *Yisu hanañ abô takên lôk hadôn avômalô hamô unyak mathen anên piklêvôn hamô habobo lon̄ êv da halôk. Ma anên waklavôn miñ lêk hayô ami denañ ba intu miñ evalon̄ yani ami.

Yisu anên malak ôdôn

²¹ *Yisu hanañ hathak lon̄bô. “Tem yana. Ma mólô tem nômbôlêm ya ba unim kambom atu

* **8:15:** Jon 12:47 * **8:16:** Jon 5:30; 8:29 * **8:17:** Lo 19:15

* **8:18:** 1Jon 5:9 * **8:20:** Jon 7:30 * **8:21:** Jon 7:34; 13:33

ôthôn ya palin tem injik môlô vônô ba minj hatôm unu lonj atu ba yaha ami.”

²² Israel ininj nê bējbēj elanj abô êj ma thêlôda enanj hadêj i nena, “Aisê ka yani hanañ, ‘Môlô minj hatôm unu lonj atu ba yaha ami’? Yakô yanida injik i vônô la?”

²³ *Ma donjom Yisu hanañ hadêj thêlô, “Môlônim lonj ma pik êntêk. Ma yenañ lonj ma malak leñ. Môlô ma avômalô pik ma donjom ya ma minj anyô pik êntêk ami.

²⁴ Ma minj môlô ôêvhavinj abô êntêk ‘Yada Yahamô’ ami, êj ma tem noma. Ba intu bôk yahananj hadêj môlô yôv nena môlô othak udum kambom lomalama ba tem noma.”

²⁵ Thêlô enanj hik yani lin, “O ma opalê?”

Ma Yisu hanañ, “Sêbôk ba mônj anônj ma yahananj hadêj môlô.

²⁶ Yahatôm yanañ môlônim kambom lomalama bēj. Ma donjom Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yani ma avanônj. Ba yahalanj anêj abô ba yahananj hadêj avômalô pik.”

²⁷ Thêlô êthônj Yisu anêj abô atu ba hanañ hathak Lambô.

²⁸ *Aêj ba yani hanañ hadêj thêlô, “Wak te am ka tem môlô nôsôkwêj ya Anyô Anêj Nakadunj atu. Êj ma tem noyala nena Yada Yahamô ba yahananj abô takatu ba Wakamik hik thô hadêj ya ma minj yahadum nômlate hatôm yada yenañ auk ami.

²⁹ Ma ôpatu ba hêv ya ba yahalêm intu hamô havinj ya. Yahadum nômkama hatôm anêj lahavinj. Aêj ba minj hatak ya ba yahamô daluk ami.”

* 8:23: Jon 3:31 * 8:28: Jon 3:14

30 Avômalô bêñ anôn elañô Yisu anêñ abô êñ ba êvhaviñ.

Avômena ethak idum hatôm lami

31 Yisu hanañ hadêñ avômalô Israël takatu ba êvhaviñ yani nena, “Môlô ovalon yenañ abô lon lôklokwañ, êñ ma môlô ma yenañ nê ku anôn.

32 Ma tem noyala nôñ avanôn. Ma nôñ avanôn êñ tem epole yak atu ba havuvi môlô lon vê.”

33 *Ma thêlô enañ viyañ, “Aisê! Yêlô ma Abraham anêñ limi ba anyôla ma min yêlôaniñ alañ ami. Ma honañ aêñ eka?”

34 *Ma Yisu hanañ viyañ, “Yanañ avanôn bin êndêñ môlô nena nê takatu ba ethak idum kam-bom, êñ ma hatôm yak havalon i lon ba intu kam-bom habitak thêlôniñ alañ.

35 Ma nê takatu ba ewa hêk lon buyañ ma inin alañ hamô. Ba intu nê êñ ma min unyak alañ anêñ thalalen te ami. Nakaduñ iyom intu unyak alañ anêñ avômalô wak nômbêñ intu sapêñ.

36 Aêñ ba ya Nakaduñ yahapole môlônim yak vê, ma yak êñ tem min embalon môlô lon esak lonbô ami.

37 Yahayala nena môlô ma Abraham anêñ limi, ma donjom yenañ abô ma min hamô môlônim kapôlômim ami. Ba intu udum ek ungwik ya vônô.

38 Yahathak yahanañ abô hathak nômkama takatu ba Wakamik hathak hik thô hadêñ ya. Ma môlô othak udum hatôm atu ba olañô hêk lemimambô.”

39 *Thêlô enañ viyañ, “Abraham ma yêlôaniñ wakamik.”

* 8:33: Mat 3:9 * 8:34: Lom 6:16,20 * 8:39: Mat 3:9

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlô ma Ablaham anêŋ limi, êŋ ma tem nosopa anêŋ bôk lo loŋ.

⁴⁰ Odaŋô! Wapômbêŋ hanaŋ abô avanôŋ hadêŋ ya ba yahanan abô êŋ hadêŋ môlô. Ma lêk môlô udum ek uŋgwik ya vônô! Ablaham miŋ hadum aêŋ ami. Ma môlô aisê?

⁴¹ *Môlô osopa lemambô iyom.”

Ma thêlô enaŋ, “Yêlô miŋ avômena loŋ sawa ami. Wapômbêŋ da intu yêlôaniŋ wakamik. Ma o?”

⁴² Ma Yisu hanaŋ, “Yahalêm anêŋ Wapômbêŋ ba êntêk yahamô. Yani hêv ya ba yahalêm ma miŋ yada yahalêm hathak yenaŋ auk ami. Ba intu Wapômbêŋ môlônim Lemambô, êŋ ma tem môlô lemimimbiŋ ya aêŋ iyom.

⁴³ Môlô ôdô yenaŋ abô. Ba intu môlô ôthôŋ yenaŋ abô denaŋ.

⁴⁴ *Sêbôk ba môm anôŋ ma Sadaŋ anyô hik avômalô vônô mayaliv ba êntêk hadum aêŋ haven denaŋ. Nôm avanôŋ te miŋ hamô haviŋ yani ami. Ba intu hadô nôm avanôŋ sapêŋ. Yani ma anyô abôyaŋ lôk abôyaŋ anêŋ alaŋ. Aêŋ ba abôyaŋ ma anêŋ abô anôŋ ba intu hanaŋ abôyaŋ iyom. Ma môlônim lemambô ma Sadaŋ êŋ ba anêŋ nali ma môlô ba intu osopa anêŋ lahaviŋ.

⁴⁵ Ma ya anyô loŋ buyaŋ ba yahanan abô avanôŋ. Ba intu môlô miŋ ôêvhaviŋ ya ami.

⁴⁶ *Môlô te hatôm injik yenaŋ kambom thô e? Yakô yenaŋ abô ma avanôŋ ma aisê ba miŋ môlô ôêvhaviŋ ya ami?

* **8:41:** Ais 63:16 * **8:44:** 1Jon 3:8 * **8:46:** 2Ko 5:21; 1Pi 2:22

47 *Wapômbêñ anêñ nali ma ethak elanô anêñ abô. Môlô ma min Wapômbêñ anêñ nali ami. Ba intu min olanô anêñ abô ami.”

Yisu hanan abô hathak yanida

48 *Avômalô Israel enan Yisu anêñ abô viyan, “Avanôn! O anyô Samalia te ba ngôk hamô havin o!”

49 Ma Yisu hanan, “Ngôk min hamô havin ya ami. Yahalovak Wakamik vibin. Ma môlô min olovak ya vibin ami.

50 Min yada yahadum ek avômalô nebam ya ami. Mi. Anyô te intu hamô. Ba intu hadum ek avômalô nebam ya ma tem endanô avômalô inin abô.

51 *Yanan avanôn bin êndên môlô. Ôpatu ba hasopa yenan abô ma tem min ema ami. Mi anôn.”

52 Avômalô Israel enan, “Yêlô lêk ayala nena ngôk hamô havin o. Ablaham lôk plopet sapên bôk ema yôv. Ma donjom oda honan, ‘Ôpatu ba hasopa yenan abô ma tem min ema ami.’

53 O bên ek yêlôaniñ bumalô Ablaham, e? Yani bôk hama yôv! Ma plopet sapên bôk ema havin. Ma hoson nena o anyô bên e?”

54 Êñ ma Yisu hanan, “Yahabam yada, êñ ma nôm oyan. Wakamik atu ba môlô olam nena unim Wapômbêñ, yani êñ intu habam ya.

55 Ma donjom môlô min oyala yani ami ma mi. Ya ma yahayala yani katô ba yahanan nena yahathôn yani palin, êñ ma tem yambitak anyô abôyan êtôm môlô. Aên ba yahayala yani ba intu yahasopa anêñ abô.

* 8:47: 1Jon 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

⁵⁶ Môlônim bumalô Ablaham bôk hayala nena tem yalêm ba lamavi anôn. Ma hayê yenan waklavôn ên ma hadum yani lamavi anên dôên.”

⁵⁷ Avômalô Islael enan hadên Yisu, “Anêm sond-abên min hatôm 50 ami denan ma honan nena bôk hôyê Ablaham. Hosau!”

⁵⁸ *Ma Yisu hanan, “Yanan avanôn bin êndên môlô. Ablaham min habitak ami denan, ma yada bôk yahamô yôv.”

⁵⁹ Thêlô elanô abô ên ma ewa valu ek nijik yani esak. Ma don̄tom Yisu hêv i vê menan̄na hêk unyak mathen anên piklêvôn ba hi.

9

Anyô madaluk pusip

¹ Yisu haven ba hi ma hayê anyô mapusip te. Sêbôk ba talêbô havathu ma mapusip.

² *Ma anên nê ku enan hik yani lin, “Kêdôn̄waga, opalê intu hadum kambom ba talêbô hawa ôpêntêk ba mapusip? Ôpên da anên kambom mena lambô lo talêbô inin e?”

³ *Ma Yisu hanan, “Wapômbên hadum ku ên hathak ôpên ek avômalô pik nêgê. Ma min ôpên mena lambô lo talêbô inin kambom ami. Mi.

⁴ Deda hêk denan ba alalô nandum ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anên ku. Bôlôvôn tem êyô ba min hatôm anyô nindum ku ami.

⁵ *Yahamô pik ma ya ma avômalô pik inin deda.”

* **8:58:** Jon 1:1 * **9:2:** Ese 18:20; Luk 13:2,4 * **9:3:** Jon 11:4

* **9:5:** Mat 5:14; Jon 8:12

⁶* Êṇ ma yani hasôwapôk hathak pik ma hayelan aleba habitak malim. Ma hawa ba hatak hathak anyô mapusip êṇ madaluk.

⁷ Ma hanaṇ hadêṇ yani, “Nu usik o êndôk kasuk Siloam.” (Athêṇ Siloam êṇ anêṇ ôdôṇ nena, “Êv yani ba hi.”) Ma ôpêṇ hi hathik i. Ma hale halêm hathak lonbô ma lêk hayê tak mavi.

⁸ Yanida anêṇ avômalô lôk avômalô takatu ba bôk eyala yani êyê ôpêṇ ma enaṇ, “Êntêk ma anyô petenak sêbôk e?”

⁹ Ma doho enaṇ, “Ôpêṇ intu.”

Ma vi enaṇ, “Mi, anyô yaṇ ba hatôm ôpêṇ.”

Ma donṭom ôpêṇda hanaṇ, “Ya êṇ êntêk.”

¹⁰ Ma thêlô enaṇ hik yani liṇ, “Aisê ba malem daluk hakyav?”

¹¹ Ma hanaṇ, “Ôpatu ba elam nena Yisu, hayelan pik haviṇ wapôk aleba hatôm pik malim ma hatak hathak yamalen. Yôv ma hanaṇ nena, ‘Nu kasuk Siloam ma usik o.’ Êṇ ma yaha yahathik ma yamalen hakyav.”

¹² Ma thêlô enaṇ hik yani liṇ, “Ôpêṇ hamô êsê?”

Ma yani hanaṇ, “Yahathôṇ paliṇ.”

Palisi enaṇ abô hadêṇ anyô madaluk hakyav

¹³ Êṇ ma thêlô ewa anyô madaluk pusip atu ba lêk mavi hi ek Palisi.

¹⁴ Lêk Sabat ma Yisu hadum ku êṇ.

¹⁵ Aêṇ ba Palisi enaṇ hik yani liṇ hatôm atu ba avômalô enaṇ hik yani liṇ, “Malem hakyav aisê?” Ma yani hanaṇ, “Ôpêṇ hatak pik malim hathak yamalen ma yahathik ma lêk yahayê tak.”

* 9:6: Mak 8:23

16 Ma Palisi doho enañ, “Anyô êñ miñ halêm anêñ Wapômbêñ ami ek malê nena habuliñ Sabat.”

Ma donjom vi enañ, “Anyô kambom hatôm indum lavôñiñ anêñ aêñ e?” Ma thêlô evak i vose hi ôdôñ ju.

17 *Yôv ma thêlô enañ hik anyô madaluk pusip êñ liñ hathak lonbô, “Yani hadum anêm malem ba hakyav. Ma honañ aisê hathak yani?”

Ma ôpêñ hanañ, “Yani ma plopet te.”

18 Ma Israel iniñ nê bêtêñ miñ êvhaviñ nena sêbôk ma yani mapusip ma donjom lêk habitak mavi ami. Ba intu elam lambô lo talêbô ba êlêm.

19 Ma enañ hik thai liñ, “Mamunim nalum êntêk e? Talêbô bôk havathu ba mapusip e? Aisê ka lêk hayê tak?”

20 Ma talêbô lo lambô enañ, “Avanôn! Ôpêntêk ma yaianiñ okna. Talêbô hawa ma bôk mapusip yôv.

21 Ma donjom madaluk hakyav lôk opalê hadum yani madaluk mavi, êñ ma yai athôn paliñ. Yani bôk anyô muk yôv ba nonañ injik yanida liñ.”

22 Israel iniñ nê bêtêñ bôk enañ nena anyôla hanañ nena Yisu ma Mesia, êñ ma tem nêñêm ôpêñ vê. Aêñ ba intu thai êkô

23 ba enañ, “Yani bôk anyô muk yôv ba nonañ injik yanida liñ.”

24 Yôv ma elam ôpatu ba madaluk mavi hathak lonbô ma enañ, “Ondam Wapômbêñ anêñ athêñ ma onañ abô avanôn! Ôpêñ ma anyô kambom! Aêñ e?”

* 9:17: Jon 4:19

25 Ma yani hanañ, “Injo! Ôpêñ anyô mavi mena anyô kambom la! Nôm atu ba yahayala katô, sêbôk ma yamalen pusip ma lêk yamalen hakyav!”

26 Ma enañ hik yani liñ, “Yani hadum malê hadêñ o ba malem hakyav?”

27 Ma yani hanañ, “Lêk yahanañ yôv hadêñ môlô, ma môlô lemimôndôn kôtôn. Môlô udum êk nodanô esak lonbô ek numbitak anêñ nê ku e?”

28 Êñ ma Palisi enañ abôma lôk ethañ yani nena, “Oda întu hosopa ôpêñ! Ma yêlô ma asopa Mose iyom!

29 Alalô ayala nena Wapômbêñ bôk hanañ abô hadêñ Mose. Ma donjom ôpêñ anêñ lon ma yêlô athôn paliñ.”

30 Ma ôpêñ hanañ, “Aên e? Môlô ôthôn ôpêñ anêñ lon, e? Odañô! Yani hadum yamalen mavi.

31 *Wapômbêñ hathak halanô nê idum kambom iniñ abô e? Mi. Halanô nê thêthôn atu ba esopa anêñ abô iyom.

32 Sêbôk aleba lêk ma miñ ayê anyô te hadum ba anyô mapusip te habitak mavi ami.

33 Wapômbêñ miñ hêv ôpêñ ba halêm ami, êñ ma miñ hatôm indum nômlate ami.”

34 *Palisi elanô aên ba enañ, “Waklavôn lem-tambô havathu o, ma hubup lôk kambom ma aisê ka hudum ek ôndôn yêlô? Dô!” Êñ ma ilupunin ôpêñ.

Palisi ma hatôm nê malenij pusip

* 9:31: Sng 34:15 * 9:34: Sng 51:5

³⁵ Yisu hanañô nena ilupunin ôpêñ ba intu hi ek êmbôlêm yani. Hapôm ma hanañ, “Hôêvhavin Anyô Anêñ Nakaduñ atu e?”

³⁶ Ma yani hanañ, “Anyô bêñ, anyô êñ ma opalê? Onañ êndêñ ya ek yanêminbin yani.”

³⁷ Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Bôk hôyê yani yôv. Ondañô! Yani êñ êntêk ba hanañ abô havin o.”

³⁸ Ma ôpêñ hanañ, “Anyô Bêñ, yahêvhavin.” Êñ ma yani halek vadôn lêlô hadêñ Yisu.

³⁹ Ma Yisu hanañ, “Yahalêm pik ek yanañ avômalô inin kambom bêñ ek nê malenin pusip tem nêgê tak ma nê êyê tak tem malenin pusip.”

⁴⁰ *Ma Palisi doho êmô ba elañô abô êñ. Ma enañ hik yani lin, “Aisê! Yêlô ma nê malenin pusip havin e?”

⁴¹ Ma Yisu hanañ, “Malenin pusip, êñ ma kambom mi. Ma donjom môle othak onañ, ‘Yêlô athak ayê tak.’ Ba intu môleñim kambom havalon môle lon denañ.”

10

Yisu ma boksipsip inin alañ

¹ Yisu hanañ, “Yanañ avanôn bin êndêñ môle. Ôpatu ba hasôv lôk kisi ma min habitak hayô kola abôlek ek enja bôksipsip ami, yani ma anyô vani lôk anyô kambom.

² Ma anyô hathak habitak hayô kola abôlek ba hi, intu boksipsip inin alañ.

³ Anyô hayabin kola halate abôlek vê ek boksipsip alañ enja anêñ bok. Halam tomtom inin athên ma elañô ba halom i hi yain.

* **9:40:** Mat 15:14

⁴ Yani hawa anêṇ boksipsip sapêṇ ele yaiṇ yôv ma hamôṇ ma boksipsip evenṇ yam. Boksipsip eyala alaṇsi leṇselo ba intu esopa i.

⁵ Ma anyô yaṇ ma êthôṇ ôpêṇ laselo paliṇ ba intu êsôv ma miṇ ethak esopa ami.”

⁶ Yisu havuṇ abô ba miṇ eyala anêṇ ôdôṇ ami.

⁷ Aêṇ ba Yisu hanaṇ hathak loṇbô nena, “Avanôṇ! Yanaṇ êndêṇ môlô nena yada ma hatôm kola abôlêk ek boksipsip nêyô kola kapô.

⁸ *Avômalô sapêṇ atu ba êmôṇ ek ya ma ṇê vani lôk ṇê kambom. Ma donṭom boksipsip miṇ elanô thêlô leṇiṇselo ami.

⁹ Yada ma kola abôlêk. Anyô te halêm hadêṇ ya ba hayô kola kapô ma Wapômbêṇ tem nêṇ yani bulubiṇ. Ôpêṇ tem ni ba êlêm êmô kola kapô ma tem êpôm nôṇ mavi ek enjaṇ.

¹⁰ Anyô vani halêm ek enja boksipsip vani lôk injik i vônô lôk imbuliṇ i. Ma donṭom yahalêm ek neja lôkmala atu ba êmô thêlô kapôlôṇiṇ siṇ.

¹¹ * “Ya ma boksipsip iniṇ alaṇ mavi ba yahatak yenaṇ lôkmala ek nêṇ boksipsip sa.

¹² *Alaṇ anêṇ ṇê ku ma miṇ boksipsip iniṇ alaṇ ami. Ba êyê avuṇ yatap te halêm ma tem netak boksipsip nêṇ ma nêsoṇ ba ini. Ma avuṇ yatap tem indupuniṇ i ba nêsoṇ mayaliv.

¹³ Alaṇ anêṇ ṇê ku ma leṇiṇhaviṇ vuli iyom ma miṇ leṇiṇhiki hathak boksipsip ami. Ba intu thêlô êsôv ba i.

¹⁴ “Yada iyom intu boksipsip iniṇ alaṇ mavi. Yahayala yenaṇ boksipsip ma thêlô eyala ya

* **10:8:** Jer 23:1-2; Ese 34:2-3

* **10:11:** Sng 23:1; ALK 7:17

* **10:12:** Ap 20:29

15 *hatôm atu ba Wakamik hayala ya ma yahay-ala Wakamik. Ma yahatak yenañ lôkmala ek nêmboksipsip sa.

16 *Yenañ boksipsip doho minj êmô kola êntêk kapô ami. Ma yahalam i ma tem nedañô yalenşelo ma tem yandom i ba ni nêyô kola kapô ek nim-bitak ôdôn donjom lôk alañ donjom iyom.

17 *Wakamik lahavinj ya ba intu yalenjhavinj yani ek yatak yenañ lôkmala ma tem yanja esak lonbô.

18 Anyôla minj hatôm nêmb yenañ lôkmala vê ami. Mi. Yada yenañ yalenjhavinj ek yatak yenañ lôkmala. Yahatôm yatak ma yahatôm yanja esak lonbô. Wakamik hanañ ek yandum aênj.”

19 Avômalô Israêl elañô abô ênj ma evak i vose hi ôdôn ju hathak lonbô.

20 Ma bênj anônj enañ nena, “Ngôk kambom hamô havinj yani ba anênj auk molo. Aisê ka môlô olañô anênj abô?”

21 Ma donjom vi enañ, “Mi! Anyô lôk ngôk te minj hatôm enañ abô takênj ami. Ma ngôk kambom minj hatôm indum maleñ pusip mavi ami. Mi.”

Nê Israêl minj êvhavinj ami

22 Waklavônj Êv Mek Ek Unyak Mathenj hayô ba avômalô Israêl i Jelusalem ek nêgê.*

Lêk ma belenj simbak

23 ba Yisu havenj unyak mathenj anênj kapo danj te ba elam nena Solomon Anênj Kapo Danj.

* 10:15: Mat 11:27; 1Jon 3:16 * 10:16: Ais 56:8; Ese 34:23

* 10:17: Plp 2:8-9 * 10:22: Sêbôk ba avômalô lonj buyanj ibulinj unyak mathenj ma avômalô Israêl ik vovak. Vêm ma êv mek ek unyak mathenj hathak lonbô. Ba intu avômalô Israêl lenjhabi waklavônj ênj.

24 Ma avômalô Israel ekalabu yani sin ma enan, “Huvun abô ba anjê ka tem onan nena o ma opalê? O ma Mesia atu e? Ên ma onan bêt.”

25 Ma Yisu hanan viyan nena, “Bôk yahanan yôv hadên môle lôk lavônjin takatu ba yahadum hathak Wakamik anên athên hik ya thô hadên môle. Ma min ôêvhavin ya ami.

26 Ek malê nena môle ma min yenan boksipsip ami ba intu min ôêvhavin ya ami.

27 Yenan boksipsip ma ethak elanô yalenelo. Yahayala thêlô ma thêlô ethak esopa ya.

28 *Yahêv lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbên intu sapên hadên yenan avômalô ek min nema ami lôk min hatôm anyôla enja i vê ênjêk yabahen ami.

29 Wakamik hêv i hadên ya, ma yani ma bêt ek nômkama sapên ba min hatôm anyôla nêmo thêlô vê ênjêk Wakamik ban ami.

30 Yai lôk Wakamik ma donjom iyom.”

31 Avômalô Israel ewa valu hathak lonbô ba idum ek nijik Yisu vônô.

32 Ma Yisu hanan hadên thêlô, “Môle bôk ôyê lavônjin mavi bêt anên atu ba yahadum yôv. Ku ên ma Wakamik hêv hadên ya. Ma lavônjin alisê intu yenan kambom ba udum ek ungwik ya esak valu?”

33 *Ma thêlô enan viyan, “Yêlô adum ek nangik o esak valu ek malê nena honan abôma hathak Wapômbên nena oda ma Wapômbên. Ma donjom o ma anyô pik iyom. Ma min yêlô lenjinhavi lavônjin la ami. Mi.”

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Wkp 24:16

³⁴ Ma Yisu hanaŋ, “Môlô da unim abô balabuŋ te hanaŋ nena,
‘Wapômbêŋ da halam môlô nena wapômbêŋ.’

Kapya Yeŋ 82:6

³⁵ “Odaŋô! Abô atu ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapya ma avanôŋ ba bôk hêv hadêŋ avômalô takatu ba halam i nena, ‘wapômbêŋ’.

³⁶ Ma hatak ya hatôm anêŋ anyô ek yalêm pik êntêk ba intu ya ma wapômbêŋ hatôm môlô. Ma doŋtom ya ma nakaduŋ ba intu ya ma bêŋ ek môlô. Aêŋ ba yahanan nena, ‘Ya ma Wapômbêŋ Nakaduŋ’ ma yahanan abôma hathak Wapômbêŋ aisê ba intu onaŋ ya bêŋ?

³⁷ Yahadam ku takatu ba Wakamik hadum ba intu nônêmbiŋ ya.

³⁸ *Ma ôdô nônêmbiŋ ya, êŋ ma nônêmbiŋ lavôŋiŋ iyom. Nônêmbiŋ yenaŋ ku takatu ek êndôŋ môlô ek noyala katô nena Wakamik hamô ya kapô ma yahamô Wakamik kapô.”

³⁹ Êŋ ma idum ek nebalonŋ yani esak lonbô. Ma doŋtom hêv i vê hêk thêlô ba hi.

⁴⁰ *Ma habup hayô ɲaŋ Jolodaŋ ba hi ma hamô lonŋ sêbôk ba Jon hathik avômalô halôk

⁴¹ ma avômalô bêŋ anôŋ i hadêŋ yani ma enaŋ, “Avanôŋ! Jon miŋ hadum lavôŋiŋ te ami. Ma doŋtom abô takatu ba yani hanaŋ hathak ôpêntêk ma avanôŋ.”

⁴² Ma avômalô lonŋ êŋ bêŋ anôŋ êvhaviŋ yani.

11

Lasalus hama

* **10:38:** Jon 14:10-11 * **10:40:** Jon 1:28

¹ *Anyô te hapôm lijîj ba anêj athêj nena Lasalus. Yani ma anyô Betani. Betani êj ma avi loyâj Malia lo Mata iniñ malak ôdônj.

² *Malia êj atu ba yani hangasô nôm ôv mavi hayô hamô Anyô Bêj va ma haya lopali vê hathak wakadôk ñaunj. Anyô lijîj êj ma Lasalus, Malia atu limalô.

³ Ma avi lo yâj êv abô hadêj Yisu nena, “Anyô bêj, anêm anyô mômô hapôm lijîj.”

⁴ *Yani halanô abô êj ma hanan nena, “Lijîj êj anêj anônj ma minj ñama ami. Lijîj êj habitak ek injik Wapômbêj anêj lôkmanjîj thô. Ma lôkmanjîj êj tem injik ya Nakadunj anêj lôkmanjîj thô aêj iyom.”

⁵ Yani lahavinj Mata lo yâj Malia ma Lasalus bêj anônj.

⁶ Ma donjom yani halanô nena Lasalus hapôm lijîj ma minj hi kethen ami ma hamô lonj êj hatôm wak ju.

⁷ Êj ma hanan hadêj ñê ku, “Alalô nabôana Judia.”

⁸ Ma thêlô enan, “Kêdônjwaga, lonj êj ma waksênjyôk ma avômalô Israel idum ek nijik o vônô esak valu! Ma hudum ek ômbônju eka?”

⁹ Ma hanan, “Wakma lauminj ba lahavuju hadêj wak te, aêj e? Ma pik êntêk êj anêj deda habi ba anyô êyê tak. Ma tem minj nêndôk ami.

¹⁰ Ma bôlôvônj ma deda mi ba anyô evenj ma tem nêndôk.”

¹¹ Vêm ma hanan, “Alalôaninj anyô mômô Lasalus hêk sôm ba tem yana ek yangik lijîj.”

¹² Ma nê ku enan, “Anyô Bêñ, dô! Hêk sôm ek lijîñ etak yani ba imbitak mavi.”

¹³ Thêlô eson nena hanañ hathak Lasalus hêk sôm la. Ma donjom mi. Hanañ hathak Lasalus anêñ nana.

¹⁴ Ba intu hanañ bêñ nena, “Lasalus lêk hama

¹⁵ ba miñ yahamô haviñ ami ba intu yalenmavi. Ma tem yanêm môle sa ek nônêmbiñ. Alôana i!”

¹⁶ *Êñ ma Tomas anêñ athêñ yañ nena Didimus* hanañ hadêñ nê ku vi nena, “Alôana imbiñ yani ek nijik alalô vônô imbiñ.”

Yisu ma lôkmala anêñ ôdôñ

¹⁷ Yisu thêlô êyô Betani ma yani hanañ nena Lasalus bôk hêk siô hatôm wak ayova.

¹⁸ Loñ êñ hamô habobo Jelusalem ba hatôm kilomita lô iyom.

¹⁹ Ma avômalô Isael bêñ anôñ êlêm ek nêñêm Malia lo Mata thêvô.

²⁰ Mata hanañ nena Yisu lêk halêm êñ ma hi ek êñjê. Malia ma hamô unyak.

²¹ Ma Mata hanañ, “Anyô Bêñ, hômô loñ êntêk ma yenañ livôñ tem miñ ema ami.

²² Ma donjom yahayala nena malêla takatu ba honañ hik Wapômbêñ liñ, êñ ma tem yani indum.”

²³ Ma Yisu hanañ, “Livôm tem imbiyô esak loñbô.”

²⁴ *Ma Mata hanañ, “Avanôñ! Pik lo leñ anêñ dan ba avômalô iviyô ma tem yani imbiyô imbiñ.”

* **11:16:** Mak 14:31 * **11:16:** Abô Glik “Didimus” anêñ ôdôñ ‘anyô lopopek’. * **11:24:** Jon 6:40

²⁵ Ma hanañ, “Yada ma anyô yahik avômalô liñ lôk yahêv lôkmala hadêñ i. Ma ôpatu ba hama ma donñtom hêvhaviñ ya, ôpêñ tem êmô lôkmala.

²⁶ Avômalô takatu ba êvhaviñ intu ewa lôkmala anôñ ma tem miñ nema ami. Hôêvhaviñ abô êntêk mena mi e?”

²⁷ *Ma Mata hanañ, “Anyô Bêñ! Avanôñ! Yahêvhaviñ nena o ma Mesia lôk Wapômbêñ Nakaduñ atu ba bôk hanañ nena tem êlêm pik êntêk.”

²⁸ Êñ ma Mata hi hanañ yaôna hadêñ Malia, “Kêdôñwaga hayô ba halam o.”

²⁹ Malia hanañ abô êñ ma haviyô kethen ba hi ek ênjê.

³⁰ Yisu hamô loñ atu ba Mata hapôm yani halôk ma miñ hayô malaklêvôñ ami.

³¹ Avômalô Israel takatu ba êmô unyak haviñ Malia ek nêñem yani thêvô êyê haviyô kethen ba hi yaiñ ma esopa ba i. Thêlô eson nena hi ek endañ emben siô la.

³² Malia hi hayô loñ atu ba Yisu hamô ma hayê yani. Ma halek vadôñ lêlô habobo Yisu valuvi ma hanañ, “Anyô Bêñ, hômô loñ êntêk ma tem miñ livôñ ema ami.”

³³ Yani hanañ Malia lôk avômalô iniñ asêñ malêñ ba lamalaiñ lôk lahiki bêtñ anôñ.

³⁴ Ma hanañ, “Môlô ôdô yani hêk êsê?”

Ma thêlô enañ, “Anyô Bêñ, ôlêm nôngô.”

³⁵ Enañ aêtñ ma hanañ.

³⁶ Ma avômalô Israel takêñ enañ, “Alikak! Yani lahaviñ ôpêntêk bêtñ anôñ.”

* 11:27: Jon 6:69

37 *Ma don̄tom doho enaṇ, “Anyô êṇ hadum ba ṇê malen̄ṇ pusip êyê tak. Ma tem indum aêṇ iyom êndêṇ ôpêntêk ba miṇ hatôm ema ami.”

Yisu hik Lasalus liṇ hathak lonbô

38 Yisu lamalaiṇ ba lahiki bêṇ anôṇ hathak lonbô aleba hi hayô siô. Siô êṇ ma valu abyaṇ te ba epesaṇ hêk dumlolê. Ma valu te hamô lôv abôlêk siṇ.

39 Ma hanaṇ, “Nônêm valu vê!”

Mata, anyô ṇama êṇ anêṇ livavi, hanaṇ, “Anyô Bêṇ, bôk hêk siô hatôm wak ayova ba kupik bôk ôvpalê.”

40 Ma hanaṇ, “Lêk yahanaṇ hadêṇ o yôv! Hôêvhaviṇ, ma tem nôṇgô Wapômbêṇ anêṇ lôkmaṇṇiṇ.”

41 Êṇ ma thêlô êv valu vê. Ma hayê leṇ ma hanaṇ, “Wakamik! Hothak holaṇô yenaṇ abô ba yalen̄mavi.

42 Yada yahayala yôv nena wak nômbêṇ intu ma holaṇô yenaṇ abô. Ma don̄tom yahanaṇ abô êntêk ek nêṃ avômalô takêntêk sa ek nêṇêṃimbiṇ nena hôêv ya ba yahalêṃ.”

43 Êṇ ma halam lôklala nena, “Lasalus, ôlêṃ yaiṇ!”

44 Ma hatak siô ba hale yaiṇ. Ivuvi va lo baṇ hathak sôp selen̄ ma thohavloma ma ivuliv hathak sôp. Ma Yisu hanaṇ hadêṇ thêlô, “Nopole sôp vê ek ni.”

45 *Ma avômalô Israel takatu ba elan̄ haviṇ Malia êyê nôṃ atu ba Yisu hadum ba bêṇ anôṇ êvhaviṇ.

* 11:37: Jon 9:6-7 * 11:45: Jon 7:31

46 *Ma donɓtom vi i hadêɗ ɗê Palisi ma enaɗ hathak nôm takatu ba yani hadum.

47 Êɗ ma ɗê bêɗbêɗ êbôk da lôk ɗê Palisi takatu ba elam nena Sanhedlin* elam sa te ba enaɗ nena, “Ôɗô! Anyô êntêk hadum lavôɗɗɗi bêɗ anôɗ. Ma alalô ayê loɗ eka?”

48 Atak yani ba hadum ku êɗ, ma tem avômalô sapêɗ nêɗemimbiɗ. Êɗ ma Lom tem nêlêɗ nimbuɗliɗ alalôaniɗ unyak mathêɗ lôk avômalô sapêɗ.”

49 Ma thêlôniɗ anyô te anêɗ athêɗ nena Kaiapas. Ma sondabêɗ êɗ ma yani hatôm anyô bêɗ habôk da ba hanaɗ hadêɗ thêlô nena, “Môlô molo e?”

50 Odaɗô! Môlô ôthôɗ auk êntêk paliɗ e? Anyô te hama êɗ ma nôm yaôna. Ma avômalô Israel sapêɗ ema êɗ ma malaiɗ bêɗ. Aêɗ ba mavi ek anyô te ijom ema ek nêɗ avômalô bêɗ anôɗ sa.”

51-52 *Sondabêɗ êɗ ma Kaiapas hatôm anyô bêɗ habôk da. Ba intu hanaɗ abô loɗ kapô atu ba tem injik anôɗ nena Yisu tem ema ek nêɗ avômalô Israel sa lôk isup Wapômbêɗ anêɗ nali takatu ba êmô mayaliv esak donɓtom ek malê nena miɗ hama ek nêɗ avômalô Israel ijom sa ami. Ma Kaiapas miɗ hanaɗ abô êɗ hatôm yanida anêɗ auk ami.

53 *Nê bêɗbêɗ elanô Kaiapas anêɗ abô ma êbôlêɗ loɗôndê ek nijik Yisu vônô.

54 Êɗ ma Yisu hatak avômalô Israel ma hi Eplaim atu hamô habobo loɗ thiliv ek êmô imbiɗ anêɗ ɗê ku doho ba intu miɗ havenɗ Israel malêvônô ami.

* 11:46: Luk 16:31 * 11:47: Elam iniɗ kaunsil nena “Sanhedlin”.

* 11:51-52: Jon 10:16 * 11:53: Jon 5:18

55 Avômalô Israel inin waklavôn Hale ba Hi habobo. Ma avômalô lomalak bêt anôn i daku Jerusalem ek nêpôpêk i ek nêgê waklavôn ên.

56 Ma thêlô imin unyak mathen anên piklêvôn ek nêmbôlêm Yisu. Ma thêlôda enan hadên i, “Môlô lemhabi aisê? Yani tem êlêm ênjê waklavôn êntêk imbin mena mi e?”

57 Ma donjom nê bêt bêt êbôk da lôk nê Palisi enan lôklokwan hadên avômalô, “Anyô te hayê nena Yisu hamô êsê ên ma enan bêt ek nebalon yani.”

12

*Malia hathik Yisu va
(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)*

1 *Wak bahen vi ba lahavute hêk denan ek êyô waklavôn Hale ba Hi. Ma Yisu hi Betani, Lasalus anên lon, ôpatu ba yani hik lin hathak lonbô hêk nama.

2 *Ên ma thêlô engabôm nôm lenin mavi ek yani. Mata hathô nôm ma Lasalus hamô havin nê takatu ba eyan nôm havin Yisu.

3 *Ma Malia hawa kolopak nôm ôv mavi hamô kapô ba anên vuli ma bêt anôn ba hangasô hayô hamô Yisu va kapô luvi. Ma hathav lôthôk vê hathak yanida wakadôk nan. Ma nôm ôv mavi atu anên ôv haven unyak kapô ên sapên.

4 Ma Yisu da anên nê ku te elam nena Judas Iskaliot ôpatu ba tem enan yani bêt hayê ba hanan,

5 “Nôm ôv mavi ên ma anyô hadum ku sondabên daluk te ek nê m vuli! Ma lêk engasô oyan iyom!

* 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38

Nanêm nô m êṇ ek anyô vi nê nê m vuli ba naja valuselen ek nanêm êndêṇ avômalô siv.”

⁶ Judas anêṇ ku hayabin avômalô êvhaviṇ iniṇ valuselen ma doṇtom anyô vani te ba hathak hawa vi vani hatôm yanida anêṇ lahaviṇ. Ba intu hanan aêṇ. Ma miṇ lahiki hathak avômalô siv ba hanan ami.

⁷ Ma Yisu hanan, “Notak yani. Avi êṇ hapôpêk yenan ṇama.

⁸ *Avômalô siv tem nê m imbiṇ mômô êtôm wak nômbêṇ intu sapêṇ. Ma doṇtom tem miṇ yamô imbiṇ mômô sawa daim ami.”

⁹ Avômalô Israel bêṇ anôṇ elanô nena Yisu hamô Betani. Êṇ ma i ek nêgê yani. Thêlô miṇ i ek nêgê yani iyom ami. Mî. Leniṇhaviṇ nêgê Lasalus imbiṇ, ôpatu ba Yisu hik liṇ hathak lonbô hêk ṇama.

¹⁰⁻¹¹ *Ba intu avômalô Israel bêṇ anôṇ êvhaviṇ ba esopa Yisu. Ma ṇê bêṇbêṇ êbôk da evak abô ek nijik Lasalus vônô imbiṇ Yisu.

*Yisu habitak hayô Jerusalem hatôm kiṇ
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:29-40)*

¹² Haviyô hayaṇ ma avômalô nômbêṇ atu ba bôk i Jerusalem ek nêgê waklavôṇ Hale ba Hî elanô nena Yisu havenṇ ba hî Jerusalem.

¹³ *Ma ewa nôkyalô thaṇanṇ ba i êpôm Yisu ma elam kaêk nena,
“Osana!”

“Wapômbêṇ nê m lamavi êndêṇ ôpatu ba halêm
hathak Anyô Bêṇ anêṇ athêṇ!” *Kapya Yen*
118:25-26

* **12:8:** Lo 15:11 * **12:10-11:** Jon 11:45 * **12:13:** Jon 1:49

“Wapômbên nêl lamavi êndên avômalô Israêl
inî Kin!”

¹⁴ Yîsu hawa bok donki map te ba hayô hamô
hatôm atu ba bôk eto halôk Wapômbên anên kapyâ
nena,

¹⁵ “Môlô avômalô Saion min nôkô ami.

Ôngô! Unim kin halêm!

Yani hayô hamô bok donki nakadun te ba halêm!”

Sekalaia 9:9

¹⁶ *Nê ku êyê nôl takên ma donkom êthôn anên
ôdôn palin. Ma Yîsu hama ba haviyô hathak lonbô
ma min leninhabi abô takatu ba bôk eto halôk
Wapômbên anên kapyâ. Ên ma eyala nena abô
ên eto hathak Yîsu da lôk leninhabi nôl takatu ba
idum hadên yani.

¹⁷ Avômalô takatu ba bôk êyê Yîsu halam Lasalus
hêk siô ba hik lin hathak lonbô enan haven denan
ba abô ên hi mayaliv.

¹⁸ Aên ba avômalô bên anôn elanô nena Yîsu bôk
hadum lavônin ên. Ba intu etak Jerusalem ba i ek
nêpôm yani.

¹⁹ Nê Palisi êyê ma thêlôda enan hadên i, “Ôngô!
Avômalô sapên lêk esopa yani ba alalôanin ku anôn
mi.”

Yîsu anên ku hayô

²⁰ Avômalô lon buyan doho i daku Jerusalem ek
nêgê waklavôn Hale ba Hi ba nêlêm yen imbin
avômalô Israêl.

²¹ Ma i hadên Pilip, anyô Betsaida anên Galili.
Ma enan hik yani lin, “Anyô bên, yêlô adum ek
nagê Yîsu.”

* **12:16:** Jon 2:22

22 Êñ ma Pilip hi hanañ hadêñ Andulu ba thai i enañ hadêñ Yisu.

23 * Ma Yisu hanañ, “Wakma lêk hayô yôv ek injik Anyô Anêñ Nakadun anêñ lôkmanññ thô.

24 * Yanañ avanônñ binj êndêñ môle. Yanvêk te minj evatho halôk pik ami, êñ ma tem minj injik anônñ ami. Tem ida êmô aên. Ma donjom yanvêk atu ba evatho halôk pik, êñ ma hama ba tem injik anênñ anônñ bênñ anônñ.

25 * Anyô te lahavinñ anênñ lôkmala bênñ anônñ êñ ma anênñ lôkmala êñ tem nêñ yak ba mi. Ma anyô te hapôlik hathak anênñ lôkmala pik êntêk êñ ma tem embalonñ anênñ lôkmala êñ lonj wak nômbênñ intu sapênñ.

26 Ôpatu ba hadum ek indum yenañ ku ma esopa ya ba lonj atu ba yahamô ma tem êmô imbinj. Ma Wakamik tem enañ abô mavi esak ôpênñ.

27 * “Lêk yalenñmalainñ bênñ ba hatôm yanañ nena, ‘Wakamik, nêñ ya bulubinñ.’ Dô! Yahalêm ek yandum ku êñ.

28 Wakamik, nunjwîk anêñ lôkmanññ thô!”

Êñ ma kaêk te halam anênñ malak lenñ nena, “Bôk yahik yenañ lôkmanññ thô yôv. Ma tem yandum esak lonjô.”

29 Avômalô nômbênñ atu iminj lonj êñ elanô abô êñ ba enañ, “Kakalu!” Ma doho enañ, “Anjela te hanañ abô hadêñ yani!”

30 Ma Yisu hanañ nena, “Kaêk êñ halêm ek nêñ môle sa. Yani minj halam ek nêñ ya sa ami ma mi.

* 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mat 16:25 * 12:27: Sng 6:3; 42:5; Mat 26:38

³¹ Ku nenan avômalô pik bêñ lêñ hayô yôv. Ba tem nimbi pik êntêk anêñ anyô bêñ kambom atu ni.

32 *Ma tem nênem ya lin êtôm sêbôk ba Mose
hathôkwên umya dahô hathak a ek endom
avômalô sapên nêlêm êndên ya.”

³³*Yisu hanan abô ênjek injik lonôndê atu ba tem
nijik yani vônô esak alovalanansin thô.

34*Ma avômalô nômbênj atu enaj, “Abô balabun hanaj nena Mesia atu tem êmô êtôm wak nômbênj intu sapênj ba yêlô ayala abô ênj. Ma honaj nena nêsôkwênj o Anyô Anênj Nakadunj esak a. Anyô Anênj Nakadunj ênj ma opalê?”

35*Ma Yisu hanañ, “Sawa bidon iyom ma deda tem êmô imbiñ mômô. Ba ôpatu haven momañiniñ ma hathôn nena tem ni êsê. Aên ba intu mômô nomben yapin êña tem momañiniñ êyô mômô vov!

³⁶ *Deda hamô haviņ mîlô denaņ. Aêņ ba nônêmbiņ yaņi ek mîlô tem numbîtak deda anêņ avômâlô.” Yîsu hanan abô êņ yôv ma hatak thêlô ba hi hakopak.

Avômalô bên anôn minh êvhavinh Yisu ami

³⁷ Yisu bôk hadum lavôñiñ lomalomâ hêk avômâlô malenñiñ. Ma donjom min êvhaviñ yani ami

³⁸ek plopet Aisaia anêṇ abô injik anêṇ nena,
 “Anyô Bêṇ, opalê lêk hêṇhaviṇ alalôaniṇ abô?

Ma opalê lèk hayê anêm lôklokwan, atu ba bôk
huik thô? Mi anôn.” *Aisaia 53:1*

* **12:32:** Jon 3:14 * **12:33:** Jon 18:32 * **12:34:** Sng 110:4; Ais
9:7; Dan 7:14 * **12:35:** Jon 8:12 * **12:36:** Ep 5:8

39 Avômalô iniñ lôklokwan mi ek nênimbiñ ba intu plopet Aisaia bôk hanan hêk Wapômbên anên kapy aêntêk,

40 “Yani habi thêlô malenñ sin

ma hik thêlônin auk sin

ek min nêgê esak malenñ

lôk neyala ênjêk iniñ auk

ba nêmbô nêlêm êndên ya ek yandum thêlô

mavi ami.”

Aisaia 6:10

41 *Aisaia bôk hayê Yisu anên lôkmanñ. Aên ba yani hanan abô êñ hathak Yisu.

42 *Ma avômalô Isael iniñ nê bênbên doho êvhavin Yisu ma donom min enan iniñ êvhavin bên ami. Thêlô êkô ek Palisi nênem i vê

43 *ba intu lenñhavin avômalô pik iniñ lenñmavi bên anên hamên ek Wapômbên anên lamavi.

44 Ma Yisu halam kaêk nena, “Ôpatu ba hêvhavin ya ma hêvhavin ôpatu ba hêv ya ba yahalêm havin. Min hêvhavin ya iyom ami.

45 *Ôpatu ba hayê ya, êñ ma hatôm hayê ôpatu ba hêv ya ba yahalêm.

46 Yahalêm hatôm deda hamô pik ek opalêla takatu ba êvhavin ya ma tem min nêmbô momanñin esak lonbô ami.

47 * “Yahalêm ek yanêm avômalô pik bulubiñ. Ma min yahalêm ek yandum abô ek avômalô pik ami. Aên ba opalêla takatu ba elanô yenan abô ba min esopa ami ma tem min yandum abô ek i ami.

48 Abô takêntêk ba yahanan êñ iyom intu tem êtôm abô nindum abô esak êndên pik lo len anên

* 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:45:

Jon 14:9 * 12:47: Jon 3:17

dan ba opalê atu ba hadô ya ba miñ halanô yenan abô ami, êñ ma tem yani indum abô.

⁴⁹ Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hêv abô êñ ba yahanan. Miñ yada yahanan yenan abô ami. Ba intu tem nindum abô esak abô êñ iyom.

⁵⁰ Ma yahayala nena Wakamik anêñ abô tem nê m lôkmala atu ba nê m ô êtôm wak nômbên intu sapên. Aên ba yahanan abô takatu ba Wakamik hêv hadên ya iyom.”

13

Yisu hathik nê ku venjkapô

¹ Avômalô Islael iniñ waklavôn Hale ba Hi habobo. Ma Yisu hayala nena anêñ waklavôn etak pik ba ni ek Lambô lêk hayô. Yani hathak lahaviñ anêñ avômalô takatu ba ê m ô pik aleba hayô wakma hatak i. Ma dokte ma tem injik anêñ lahaviñ anêñ anôn thô êndên thêlô.

² *Yanşin ma thêlô eyan nô m ê m ô. Ma Sadan bôk halôk Judas la yôv ek enan Yisu bên. Judas êñ ma Saimon Iskaliot nakaduñ.

³ *Ma Yisu hayala nena Wapômbên hatak nô mkama sapên halôk yanida ban. Lôk hayala nena yanida halêm anêñ Wapômbên ba tem ê mbôni êndên Wapômbên esak lonbô.

⁴ Êñ ma hatak nô m hamô. Ma habi anêñ kwêv thô hatôm anyô athên mi ma hawa sôp te ba havuvi hayô haven lamalim.

* **13:2:** Luk 22:3; Jon 13:27 * **13:3:** Jon 3:35; 16:28

⁵ Ma hanğasô ñaŋ halôk belev te ba hathik anêŋ ñê ku veniŋ kapô. Ma haya vê hathak sôp atu ba havak hawê havenj lamalim.

⁶ Yani hathik anyô vi iniŋ yôv ma hadum ek isik Saimon Pita anêŋ. Ma Pita hanaŋ, “Anyô Bêŋ, hudum ek usik yavenjkapô e?”

⁷ Ma hanaŋ, “Hôthônj nôm atu ba lêk yahadum. Wak te am ka tem oyala.”

⁸ Ma Pita hanaŋ, “Dô! Miŋ usik yavenjkapô ami. Mi anôŋ.”

Ma hanaŋ viyaŋ, “Miŋ yahathik o ami ma tem miŋ umbitak yenaŋ avômalô te ami.”

⁹ Ma Saimon Pita hanaŋ, “Anyô Bêŋ, êŋ ma usik yabaheŋ lôk yalenj kadôk imbiŋ ma miŋ usik yavenjkapô iyom ami.”

¹⁰ *Ma yani hanaŋ hadêŋ ôpêŋ nena, “Anyô bôk hathik i yôv, ma miŋ isik i esak loŋbô ami. Isik va iyom ek malê nena liŋkupik ma mabuŋ. Ma môlô ma mabuŋ. Ma donjom miŋ sapêŋ mabuŋ ami.”

¹¹ Yisu lêk hayala ôpatu ba tem enaŋ yani bêŋ. Ba intu hanaŋ, “Miŋ sapêŋ mabuŋ ami.”

¹² Yani havôkwiniŋ thêlô veniŋ yôv ma hik anêŋ kwêv hathak loŋbô ma halôk hamô. Ma hanaŋ hik thêlô liŋ, “Môlô oyala nôm atu ba lêk yahadum anêŋ ôdônj e?”

¹³ Ya môlônim Kêdônjwaga lôk môlônim Anyô Bêŋ ba intu môlô udum mavi ba olam ya nena ‘Kêdônjwaga’ lôk ‘Anyô Bêŋ’.

¹⁴ *Ôŋgô! Ya ma môlônim Anyô Bêŋ lôk Kêdônjwaga ma donjom lêk yahathik môlô vemim

* **13:10:** Jon 6:64,70-71; 15:3 * **13:14:** Mat 20:28; Luk 22:27

hatôm anyô athêṇ mi. Aêṇ ba môlô sapêṇ nusik môlônim avômalô vi veṇiṇ aêṇ iyom.

¹⁵ *Yahik ku êṇ thô hadêṇ môlô ek nosopa yaveṇgwam ba nundum êtôm atu ba lêk yahadum hadêṇ môlô.

¹⁶ *Yanaṇ avanôṇ biṇ êndêṇ môlô. Anyô ku ma miṇ bêṇ ek anêṇ anyô bêṇ ami. Ma anyô atu ba hi ma miṇ bêṇ ek ôpatu ba hêv yani ba hi ami.

¹⁷ Lêk môlô oyala auk takêṇ. Ba udum aêṇ ma tem Wapômbêṇ lamavi esak môlô.

Yisu hayala Judas anêṇ kambom

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

¹⁸ “Ma miṇ yahanan abô êṇ hathak môlô sapêṇ ami. Yahayala môlô ṇê takatu ba yahalam yôv unim auk. Ma donṭom abô atu ba hêk Wapômbêṇ anêṇ kapyra tem injik anôṇ aêntêk,

‘Ôpatu ba hayaṇ nôṃ haviṇ ya ma tem nêṃ vaṇgwam liṇ ek embak ya esak.’ *Kapyra Yeṇ 41:9*

¹⁹ *“(Nôm êṇ habitak ami denan ma lêk yahanan hadêṇ môlô yôv ek waklavôṇ atu ba nôṃ êṇ habitak ma môlô tem nôṇêṃmibiṇ ya nena Yada Yahamô.

²⁰ *Yanaṇ avanôṇ biṇ êndêṇ môlô nena ôpatu ba hawa anyô te atu ba yahêv hathôk thô, yani hawa ya thô haviṇ. Ma ôpatu ba hawa ya thô, hawa Ôpatu ba hêv ya ba yahalêṃ thô haviṇ.”

* **13:15:** Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * **13:16:** Mat 10:24 * **13:19:** Jon 14:29; 16:4 * **13:20:** Mat 10:40

²¹ Yisu hanaŋ yôv ma lamalaiŋ kambom. Ma hanaŋ bêŋ nena, “Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô. Môlô te tem enaŋ ya bêŋ!”

²² Ma ñê ku êthônŋ nena thêlô alisê intu tem indum nôm êŋ ba ititiŋ i mayaliv.

²³ Nê ku ali atu ba Yisu hathak lahaviŋ bêŋ anônŋ hamô habobo yani.

²⁴ Ma Saimon Pita hik thô hathak wakadôk nena, “Onaŋ injik yani liŋ nena yani hanaŋ hathak opalê.”

²⁵ Êŋ ma ôpêŋ hanaŋ thikuthik nena, “Anyô Bêŋ, honaŋ hathak opalê?”

²⁶ Ma Yisu hanaŋ, “Tem yatak polom te êndôk thôk ba yahêv hadêŋ môlô te. Êŋ ma ôpêŋ.” Ma hatak polom selenŋ êŋ halôk thôk ma hêv hadêŋ Judas, Saimon Iskaliot nakaduŋ.

²⁷ *Judas hawa polom êŋ ma Sadaŋ halôk yani kapô.

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Nu undum anêm ku kethen.”

²⁸ Nê takatu ba eyaŋ nôm haviŋ Yisu elanô ma donŋtom êthônŋ anêŋ abô atu ba hanaŋ hathak Judas anêŋ ôdônŋ paliŋ.

²⁹ Judas ma anyô hayabiŋ valuselenŋ. Aênŋ ba doho esonŋ nena Yisu hanaŋ ek ni nêŋ nômkama vuli ek nêgê waklavônŋ Hale ba Hi mena ni nêŋ nômkama êndêŋ ñê siv la.

³⁰ Judas hawa polom êŋ yôv ma hatak thêlô ba hi. Ma lêk bôlôvônŋ.

Yisu hêv abô balabuŋ lukmuk

* **13:27:** Jon 13:2

31 *Judas hi yôv ma Yisu hanañ, “Dokte ma avômalô tem nêgê ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu anêñ lôkmanñ thô. Ma lôkmanñ êñ tem injik Wapômbên anêñ lôkmanñ anôñ thô.

32 *Ma kasana Wapômbên tem injik ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu anêñ lôkmanñ thô aên iyom.

33 * “Yenañ avômena, tem yamô vauna imbin môle. Ma môle tem nômbôlêm ya. Ma donjom môle min ôtôm unu lon atu ba tem yana ami. Bôk yahanañ abô êñ hadên avômalô Israel ma lêk yahanañ abô bô êñ hathak lonbô.

34 * “Ma yahêv balabuñ lukmuk te hadên môle nena lemimimbin am êtôm atu ba lêk yalenhavin môle.

35 Môle lemimhavin am aên ma tem avômalô sapên nêgê môle nena yenañ avômalô takatu ba esopa ya.”

Yisu hanañ nena Pita tem enañ nena hathônñ yani palin

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Saimon Pita hanañ hik Yisu lin, “Anyô Bêñ, nu êsê?”

Ma Yisu hanañ, “Lon atu ba tem yana ma min hatôm osopa ya ami. Ma donjom wak te am ka tem osopa ya.”

37 Ma Pita hanañ, “Anyô Bêñ, aisê ba min hatôm yasopa o êndên yaô ami? Tem yatak yenañ lôkmala ek yanêm o sa!”

38 Ma Yisu hanañ, “Avanôn e? Lemhavin otak anêm lôkmala ek nêm ya sa e? Yanañ avanôn bin

* 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34

* 13:34: Jon 15:12,17; 1Jon 3:23; 2Jon 5

êndêŋ o nena tale miŋ halan ami denan ma tem onan êtôm bôlôn lô nena hôthôn ya palin.”

14

Yisu da ma loŋôndê

¹ “Môlô miŋ kapôlômim malain ami. Nônêmbin Wapômbêŋ lôk nônêmbin ya.

² Unyak lokapô lokapô hêk Wakamik anêŋ unyak ba yaha ek yapôpêk môlônim loŋ. Abô êŋ ma abôyan, ma tem miŋ yanan aêŋ ami.

³ *Yaha ek yapôpêk môlônim loŋ. Êŋ ma tem yandealêm ek yanja môlô ek nômô loŋ êŋ imbin ya.

⁴ Ma bôk oyala loŋôndê atu ba hi loŋ atu ba tem yana.”

⁵ Tomas hanaŋ, “Anyô Bêŋ, yêlô athôn loŋ atu ba tem nu palin ma tem nayala loŋôndê êŋ aisê?”

⁶ *Ma Yisu hanaŋ, “Yada intu loŋôndê lôk abô avanôn ma lôkmala. Ma anyô te miŋ hatôm esak loŋôndê yan ba ni ek Wakamik ami. Mi. Ya iyom.

⁷ *Môlô oyala ya katô, êŋ ma tem noyala Wakamik aêŋ iyom. Avanôn! Bôk ôyê lôk oyala yani yôv!”

⁸ Ma Pilip hanaŋ hadêŋ Yisu, “Anyô Bêŋ, nungwik Lemambô thô êndêŋ yêlô. Êŋ ma hatôm.”

⁹ *Ma hanaŋ viyan, “Pilip, bôk yahamô havin môlô sawa daim ma miŋ hoyala ya ami denan e? Anyô hayê ya ma hayê Wakamik. Ma honan nena yangik Wakamik thô eka?

* **14:3:** Jon 12:26 * **14:6:** Jon 11:25; Lom 5:1-2 * **14:7:** Jon 8:19

* **14:9:** Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3

10 *Ma miñ hôêvhaviñ nena yahamô Wakamik kapô ma Wakamik hamô yakapô ami e? Abô atu ba yahanañ hadêñ môle ma Wakamik hamô ya kapô ba hathak hadum anêñ ku. Miñ yada yahanañ hathak yenañ auk ami.

11 *Nônênimbiñ abô êntêk! Wakamik hamô ya kapô ma yahamô yani kapô. Ma môle ôdô nônênimbiñ abô êntêk, êñ ma lemimimbi ku takatu ba yahadum ek nêñ môle sa ek nônênimbiñ!

12 *Yanañ avanôñ biñ êndêñ môle. Anyô hêvhaviñ ya ma tem indum ku lomalama êtôm yahadum. Ma yaha ek Wakamik. Aêñ ba ôpatu ba hêvhaviñ tem indum ku mavi lomalama êmôñ ek ku takatu ba yahadum.

13 *Nôm takatu ba môle onañ hathak yenañ athêñ ek yandum ma tem yandum ek Nakadun injik Lambô anêñ lôkmanñ thô.

14 Ma nôm takatu ba môle onañ hik liñ hathak yenañ athêñ ma tem yandum.”

Lovak Matherñ tem êlêm

15 *“Môle lemimhaviñ ya, êñ ma tem nosopa abô takatu ba yahanañ.

16 *Ma tem yanañ injik Wakamik liñ ek nêñ anyô yañ ek embatho môle loñ.

17 *Ma anyô êñ tem êmô imbiñ môle êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Ôpêñ ma Lovak Matherñ ba hathak hik Wapômbêñ thô. Ma tem êmô imbiñ môle ba êmô môle kapôlômim ek noyala yani. Ma

* 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20

* 14:13: Mat 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10; 1Jon 5:3

* 14:16: Jon 14:26; 15:26; 16:7 * 14:17: Jon 16:13

donptom avômalô pik miñ êyê lo eyala ami. Ba intu tem miñ neja ami.

¹⁸ Tem yandealêm esak lonbô ba miñ hatôm yatak môlô êtôm avômena bilak ami.

¹⁹ Dokte ma avômalô pik tem nêsôn ya paliñ. Ma donptom môlô tem ôngô ya. Yahamô lôkmala. Ba intu tem môlô nômô lôkmala imbiñ.

²⁰ *Wak êñ ma tem môlô noyala nena yahamô Wakamik kapô, ma môlô ômô ya kapô, ma yahamô môlô kapôlômim.

²¹ Ma ôpatu ba halanô yenan abô balabun ba hasopa, ôpên lahaviñ ya. Ma ôpatu ba lahaviñ ya ma Wakamik tem laimbiñ yani. Ma aên iyom tem yalenimbiñ yani ma tem yangik ya thô êndên yani.”

²² Êñ ma Judas yan, miñ Iskaliot ami, yani hanan, “Anyô Bên, aisê ba lemhaviñ nungwik oda thô êndên yêlô ma avômalô pik mi?”

²³ Ma Yisu hanan, “Ôpatu ba lahaviñ ya tem esopa yenan abô. Ma Wakamik tem laimbiñ ôpên, ma tem yai ana namô imbiñ yani.

²⁴ *Ma ôpatu ba miñ lahaviñ ya ami tem miñ esopa yenan abô ami. Abô êntêk ba môlô olanô ma miñ yenan abô ami. Mi. Abô takên ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm anên abô.

²⁵ “Yahamô denan ma yahanan abô takên hadên môlô.

²⁶ Ma Wakamik tem nê m anyô te ba êlêm esak yenan athên ek embatho môlô lon. Ôpên ma Lovak Mather ba tem êndên môlô esak nô m takên sapên. Ma tem indum ba môlô lemimimbi abô taksêbôk ba yahanan.

* **14:20:** Jon 17:21-23 * **14:24:** Jon 7:16

27 Yenaŋ labali yahêv lôk yahadô hamô havin môle. Êŋ ma yada yenaŋ. Miŋ avômalô pik hatôm nênem êndêŋ môle ami. Lemim êndôk biŋ ma miŋ nôkô ami.

28 * “Ma lêk olaŋô abô êntêk ba yahanan hadêŋ môle, ‘Yaha. Ma tem yandealêm esak lonbô.’ Êŋ ma môle lemimmalaiŋ. Wakamik ma bêŋ ek ya. Ma môle lemimibiŋ ya, ma tem môle lemimmavi ek yaha hadêŋ Wakamik.

29 *Nôm êŋ miŋ habitak ami denaŋ ma lêk yahanan hadêŋ môle ek wak êŋ hayô ma môle nônemibiŋ.

30 Dokte ma pik êntêk anêŋ anyô bêŋ tem êlêm ba intu miŋ hatôm yanaŋ abô pôk bêŋ anôŋ ami. Ma miŋ hatôm indum nômla esak ya ami.

31 Ma donjom yahadum ek avômalô pik neyala nena yalenhavin Wakamik ba yahasopa nôm takatu ba yani hanaŋ hadêŋ ya katô. Yôv ma nôlêm ek alôana i.”

15

Yisu ma yak lokwan ta anôŋ

1 Yisu hanaŋ, “Ya ma yak lokwan ta anôŋ. Ma Wakamik ma ku kapô anêŋ alaŋ.

2 *Yenaŋ thaŋaŋ sapêŋ atu ba miŋ hik anôŋ ami ma Wakamik hathak halo vê. Ma thaŋaŋ sapêŋ atu ba hik anôŋ ma hêv katôŋ vê ek injik limamôk.

3 Abô atu ba yahanan hadum ba môle ubitak mabuŋ.

* 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19 * 15:2: Mat 3:10

⁴ Môlô odahalin ya êṇ ma tem yandahalin môlô. Yak thanaṇ da miṇ hatôm injik anêṇ anôṇ ami. Thanaṇ hadahalin yak lokwaṇ ta ek injik limamôk. Aêṇ ba môlô miṇ odahalin ya ami, êṇ ma tem miṇ unḡwik anôṇ ami.

⁵ “Yada ma hatôm yak lokwaṇ ta. Ma môlô ma thanaṇ. Ôpatu ba hadahalin ya ma yahadahalin yani ba intu hik limamôk. Ma miṇ yahêv môlô sa ami, ma môlô miṇ hatôm nundum nômlate ami.

⁶ *Ma anyô te miṇ hadahalin ya ami ma hatôm thanaṇ atu ba ibi halôk pik ba hakaṇok ba isup ek nêmbôk esak atum.

⁷ Ma môlô odahalin ya ba yenaṇ abô hêk môlô kapô ba onaṇ hik ya liṇ hathak malêla takatu ba môlô lemimhaviṇ, êṇ ma tem noja.

⁸ *Ma avômalô takatu ba ethak ik anôṇ limamôk intu tem nêgê i nena yenaṇ. Êṇ ma uik Wakamik anêṇ lôkmaṇgiṇ thô.

⁹ “Yaleṇhaviṇ môlô hatôm atu ba Wakamik la-haviṇ ya. Nômô yenaṇ yaleṇhaviṇ êṇ kapô.

¹⁰ *Môlô osopa yenaṇ abô ma tem môlô nômô yenaṇ yaleṇhaviṇ kapô hatôm atu ba yahasopa Wakamik anêṇ abô ba yahamô yani anêṇ lahaviṇ kapô.

¹¹ Yahanaṇ abô takêntêk ek yenaṇ yaleṇmavi êmô imbiṇ môlô lôk êmô môlô kapôlômim siṇ.

¹² *Yanaṇ abô balabuṇ te êndêṇ môlô nena môlô tomtom lemimimbiṇ am êtôm atu ba bôk yaleṇhaviṇ môlô yôv.

* 15:6: Mat 7:19; 13:42 * 15:8: Mat 5:16 * 15:10: Jon 14:15;
1Jon 2:5 * 15:12: Jon 13:34

13 *Ma anyô te hatak anêṇ lôkmala ek hêv anêṇ anyô môle bulubiṇ, êṇ ma lahaviṇ êṇ hamôṇ ek leṇiṇhaviṇ vi.

14 *Môle udum aêṇ êṇ ma môle ma yenaṇ anyô môle.

15 Sêbôk ma yahalam môle nena anyô ku. Anyô ku ma miṇ hayala anyô bêṇ anêṇ auk ami. Ma donṭom lêk yahik auk nômbêṇ atu ba Wakamik bôk hêv hadêṇ ya thô hadêṇ môle ba intu yahalam môle tomtom nena anyô môle. Ma miṇ nê ku hathak loṇbô ami.

16 Môle miṇ bôk olam ya ami. Mi. Yahalam môle lôk yahatak yabahêṇ hayô hêk môle ba hathak yenaṇ athêṇ nonaṇ injik Wakamik liṇ esak unim lemimhaviṇ ma tem yanêm lemimhaviṇ takêṇ êndêṇ môle ek unu uṇgwik anôṇ atu ba tem êmô êtôm wak nômbêṇ intu sapêṇ.

17 *Yenaṇ abô balabuṇ ma môle lemimimbiṇ am.”

Nê pik tem nêpôlik esak nê ku

18 Yisu hanaṇ, “Avômalô pik êpôlik ek môle, êṇ ma môle lemimimbi nena bôk êpôlik hathak ya aêṇ iyom.

19 *Môle ma pik anêṇ ma tem avômalô pik leṇiṇimbiṇ môle êtôm atu ba leṇiṇ haviṇ thêlôda iniṇ avômalô. Ma donṭom môle ma miṇ avômalô pik êntêk ami. Bôk yahalam môle yôv ek notak avômalô takêṇ ba intu êpôlik hathak môle.

20 *Môle lemimimbi abô êntêk ba yahanan hadêṇ môle katô. ‘Anyô ku miṇ bêṇ ek anêṇ anyô

* 15:13: Jon 10:11; 1Jon 3:16 * 15:14: Mat 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16

bên ami.’ Avômalô pik êntêk bôk êv vovan hadên ya ba intu tem nindum aên iyom êndên môlô. Ma aên iyom doho bôk elanô yenan abô ba intu tem nedaô môlônim abô imbi.

²¹ Môlô ma yenan avômalô. Ma avômalô pik êthôn ôpatu ba hêv ya ba yahalêm pali. Ba intu tem nênem vovan êndên môlô.

²² Ma min yahalêm ba yahêv abô hadên avômalô takên ami, ê ma tem min neja vuli esak inin kambom ami. Ma donjom lêk min hatôm nenan abô te ami.

²³ *Ôpatu ba hapôlik hathak ya ma hapôlik hathak Wakamik aên iyom.

²⁴ Ma ya min yahamô thêlô malêvôn ba yahadum ku atu ba min bôk anyô te hadum ami ê ma thêlônin kambom mi. Ma donjom bôk êyê yôv ma êdô yai lôk Wakamik.

²⁵ *Aên ba thêlôda inin abô balabun bute hik anôn aêntêk,

‘Thêlô êdô ya oyan.’ *Kapya Yen 35:19; 69:4*

²⁶ * “Tem yanêm anyô te êlêm anên Wakamik ek embatho môlô lon. Ôpên ma Lovak Mathen atu ba Wakamik tem nêk injik Wapômbên thô. Ma tem enan yenan abô bên.

²⁷ Ma yenan ku anên môn ma môlô sapên bôk ômô havi ya aleba lêk. Ê ma môlô nonan yenan abô bên imbi.

16

¹ “Yahanan abô takên ek môlô min notak unim ôêvhavin ami.

* 15:23: Luk 10:16

* 15:25: Jon 13:16

* 15:26: Jon 14:26

2-3 *Êthôn̄ yai lôk Wakamik paliŋ ba intu tem nênen̄m mômô vê lôk nijik mômô vônô ba neson̄ nena êŋ ma êv yen̄ hadêŋ Wapômbên̄.

4 Lêk yahanan̄ abô takêŋ yôv hadêŋ mômô ek waklavôn̄ nôm takêŋ habitak, êŋ ma tem lemim-imbi nena bôk yahanan̄ yôv. Sêbôk ma yada yahamô havin̄ mômô ba intu min̄ yahanan̄ abô êŋ hadêŋ mômô ami.

5-6 “Ma don̄tom yaha ek yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yahanan̄ abô takêntêk hadêŋ mômô ba intu hadum mômô lemimmalaiŋ kambom ba min̄ onan̄ hik ya liŋ nena ‘tem nu êsê’ ami e?

7 *Yanan̄ avanôn̄ êndêŋ mômô nena yaha ek Wakamik ek nêŋ mômô sa. Yaha ami êŋ ma Lovak Mather̄, ôpatu ba embatho mômô lon̄ tem min̄ êlêm ami. Ba intu tem yana ek yanêŋ yani ba êlêm êndêŋ mômô.

8 Yani tem êlêm ek enan̄ avômalō pik iniŋ kambom lokwanlô bên̄ aêntêk: iniŋ kambom atu idum bên̄ lôk auk atu elela auk thêthôn̄ ma iniŋ auk lôkban̄ hathak waklavôn̄ idum abô.

9 Ku môm̄ ma tem enan̄ avômalō iniŋ kambom atu ba min̄ êvhavin̄ ya ami bên̄.

10 Ma ku yan̄ ma avômalō pik eson̄ nena ya min̄ anyô thêthôn̄ ami. Ma don̄tom yaha ek Wakamik ba tem min̄ mômô nôngô ya ami ba intu ya ma anyô thêthôn̄. Aên̄ ba tem êlêm ek injik auk thêthôn̄ êŋ thô.*

11* Ma ku te lô nena avômalō pik esopa anyô môm̄ atu ba hayabin̄ pik êntêk ba eson̄ nena tem min̄

* 16:2-3: Mat 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22; 15:21 * 16:7: Jon 14:16

* 16:10: Abô êŋ anên̄ ôdôn̄ ma min̄ hêk yain̄ ami. * 16:11: Jon 12:31

nindum abô ami. Ma don̄tom ôpêñ bôk hamô lon̄ idum abô yôv ek ema ba intu thêlô tem nindum abô imbiñ. Aêñ ba Lovak Mathen̄ tem injik auk êñ thô êndên̄ i imbiñ.

12 * “Yalen̄haviñ yanêm abô bêñ anôn̄ imbiñ êndên̄ mólô ma mólô miñ hatôm nobalon̄ ami.

13 Ma don̄tom Lovak Mathen̄ ôpatu ba hik Wapômbên̄ thô tem êlêm ek eyabiñ mólônim auk ek noyala Wapômbên̄ lôk enañ abô esak nôm takatu ba tem imbitak emben̄ yam. Yani tem enañ abô atu ba halan̄ô iyom ma tem miñ enañ abô êtôm yanida anên̄ auk ami.

14 Yani tem enja yenan̄ auk ba enañ bêñ êndên̄ mólô ma tem injik yenan̄ lôkman̄giñ thô êndên̄ mólô imbiñ.

15 Wakamik anên̄ auk ma hatôm yenan̄. Ba intu yahanan̄ nena Lovak Mathen̄ tem enja yenan̄ auk ba injik thô êndên̄ mólô.”

Leñmalaiñ tem imbitak leñmavi anôn̄

16 *Yisu hanan̄, “Dokte ma tem mólô nôsôn̄ ya paliñ. Ma vêm ka tem ôngô ya esak lon̄bô.”

17 Ma nê ku doho enañ hadên̄ thêlôda, “Aisê ka yani hanan̄ nena dokte ma tem alalô nasôn̄ yani paliñ? Ma vêm ka tem nagê yani esak lon̄bô lôk ni ek Lambô? Alalô athôn̄ abô takên̄ paliñ.”

18 Ma thêlô enañ lôbôlôn̄, “ ‘Dokte’ anên̄ ôdôn̄ aisê? Alalô athôn̄ abô êñ paliñ.”

19 Yisu hayala nena idum ek nenan̄ injik yani lin̄ esak abô êñ. Aêñ ba hanan̄, “Yahanan̄ ‘Dokte ma tem nôsôn̄ ya paliñ. Ma vêm ka tem ôngô ya esak

* 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19

lonjbô.' Ba intu môlô onan hik môlôda liŋ hathak abô atu ba yahanan anêŋ ôdôn e?

²⁰ Yanan avanôn biŋ êndên môlô. Avômalô pik tem lenjîmavi. Ma donjom môlô tem nodan asêŋ malên. Môlô tem kapôlômim malain. Ma donjom môlô lemimmalain êŋ tem imbitak lemimmavi anôn.

²¹ Avi anêŋ waklavôn embathu hayô êŋ ma hawa vovan ek embathu. Ma lêk havathu yôv ma miŋ lahabi vovan êŋ hathak lonjbô ami. Amena lêk habitak yôv ba intu lamavi anôn.

²² Ma môlô aêŋ iyom. Lêk môlô kapôlômim malain. Ma donjom tem yangê môlô esak lonjbô ba intu tem lemim mavi. Ma miŋ hatôm anyô la nêŋ lemim mavi êŋ vê ênjêk môlô ami.

²³ *Yanan avanôn biŋ êndên môlô. Tem yana ba nôŋ takatu ba môlô onan hik Wakamik liŋ hathak yenan athên ma tem yani nêŋ êndên môlô. Ma môlô tem miŋ nonan injik ya liŋ esak nômlate ami.

²⁴ Ya ma Nakaduŋ ba intu nonan injik yani liŋ esak yenan athên ek noja lemimmavi bêŋ anôn êmô môlô kapôlômim siŋ. Sêbôk aleba lêk ma miŋ môlô onan hik yani liŋ hathak nômlate hathak yenan athên ami."

²⁵ Yisu hanaŋ, "Bôk yahavuŋ abô ba yahanan abô sapên hatôm abô lon kapô hadên môlô. Ma wak te am ka tem yanan abô avanôn êndên môlô esak Wakamik ba tem yanan bêŋ.

²⁶ Wak êŋ ma môlôda tem nodam yenan athên ba nonan injik Wakamik liŋ. Ma miŋ yada yanja môlônim abô ba yanan injik yani liŋ ami.

* **16:23:** Mat 7:7

27 *Avanôn! Mólô lemimhaviñ ya lôk ôêvhaviñ nena yahalêm anêñ Wapômbêñ. Aêñ ba intu Wakamik da lahaviñ mólô ba mólôda tem nonan injik yani liñ esak unim lemimhaviñ.

28 Yahatak Wakamik ba yahalêm pik. Ma lêk yahatak pik ba yahavôha ek Wakamik.”

29 Êñ ma Yisu anêñ nê ku enañ, “Lêk honañ abô êñ bêñ ma miñ huvuñ ami.

30 Lêk yêlô ayala nena hoyala nômkama sapêñ. Miñ yêlô anañ hik o liñ ami denañ ma hoyala yêlôaniñ abô ba honañ bêñ. Ba intu yêlô êvhaviñ nena hólêm anêñ Wapômbêñ.”

31 Yisu hanañ, “Lêk mólô ôêvhaviñ e?

32 *Odanô! Avômalô tem nidupunij mólô tom-tom ba nôsôv mayaliv ba unu unim loñ. Ma mólô tem notak ya ba yada tem yamô thiliv. Ma donjom Wakamik hamô haviñ ya. Aêñ ba tem miñ yamô daluk ami. Wak te am ka nôm êñ tem imbitak. Ma wak êñ lêk habitak yôv.

33 *”Lêk yahanañ abô takêñ ek mólô nodahaliñ ya ba nômô yaô. Mólô tem nôpôm malaiñ êmô pik êntêk. Ma donjom numiñ lôklokwan! Ya bôk yahamô pik êntêk anêñ lôklokwan lu yôv.”

17

Yisu hateñ mek ek yanida

1-2 Yisu hanañ abô takêñ yôv ma hêv ma hathak leñ ma hateñ mek nena, “Wakamik, wakma lêk hayô yôv. Bôk hotak ya yôv ek yayabiñ avômalô takatu ba bôk hôêv hadêñ ya ek yanêm lôkmala

* 16:27: Jon 14:21,23 * 16:32: Mat 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Lom 5:1; 1Jon 5:4

atu ba nêmo êtôm wak nômbênj intu sapênj êndênj i. Ba nunḡwik Nalum anênj lôkmanḡinj thô ek yangik anêm lôkmanḡinj thô aênj iyom.

³ *Êntêk ma lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbênj intu sapênj. Neyala nena O ma Wapômbênj avanôj bin donḡtom lôk ya ma Yisu Kilisi, ôpatu ba O Wapômbênj hôêv ba halêm.

⁴⁻⁵ *Wakamik, lêk yahik anêm lôkmanḡinj thô hamô pik êntêk hathak ku takatu ba hôêv hadênj ya aleba lêk anênj danj. Ma nêmo mavi lôk athênj bênj êndênj ya esak lonḡbô êtôm sêbôk atu ba pik min habitak ami denanj ma yahawa athênj bênj ênj havinj o ba yahamô mavi anôj.

Yisu hatej mek ek nê ku lauminj ba lahavuju

⁶ “Bôk yahik o thô hadênj avômalô pik takatu ba hôêv hadênj ya yôv. Sêbôk atu ba thêlô ma anêm avômalô ba hôêv hadênj ya ba lêk esopa anêm abô.

⁷⁻⁸ Yahêv abô sapênj atu ba hôêv hadênj ya hadênj i ba esopa. Thêlô eyala katô nena yahatak o ba yahalêm pik lôk êvhavinj nena hôêv ya ba yahalêm. Aênj ba lêk eyala nena nômo takatu ba hôêv hadênj ya ma halêm anênj o iyom.

⁹ Yahatenj ek avômalô takatu ba bôk hôêv hadênj ya yôv. Thêlô ma anêm avômalô ba intu yahatenj mek eki. Ma minj yahatenj mek ek avômalô pik ami.

¹⁰ Avômalô takatu ba yenanj ênj ma anêm. Ma avômalô takatu ba anêm ênj ma yenanj. Ma thêlô ênj intu ik yenanj lôkmanḡinj thô.

¹¹ Tem yatak pik ba yana ma tem minj yamô pik esak lonḡbô ami. Ma thêlô tem nêmo pik. Wakamik,

* **17:3:** 1Jon 5:20 * **17:4-5:** Jon 1:1-2; 4:34

o ma mathen! Ba oyabin i esak anêm athên atu ba bôk hôêv hadên ya ek thêlô kapôlônjin donjom êtôm alai kapôlônjin donjom.

¹² *Bôk yahamô havin thêlô ba yahayabin i hathak athên atu ba hôêv hadên ya. Ma kambom te min habulin i ami lôk thêlô te min hatak o ami. Mi. Anyô te iyom intu tem ni lon atum ek abô atu ba bôk hêk anêm kapya tem injik anôn.

¹³ “Ma donjom yahamô pik denan ba yahanan abô ên ek yenan yalen^{mavi} bên anôn êmô thêlô kapôlônjin sin ek malê nena tem yasôk.

¹⁴ Bôk yahêv anêm abô yôv hadên i. Ma ya min anyô pik êntêk ami. Ma thêlô aên iyom. Ba intu avômalô êpôlik hathak i.

¹⁵ *Wakamik yahanan hik o lin nena umin anyô kambom lon sin ek thêlô ma min onja i vê ênjêk pik êntêk ami.

¹⁶ Ya min anyô pik êntêk ami ma thêlô aên iyom.

¹⁷ Otak anêm abô êndôk thêlô kapôlônjin ba undum i ek nimbitak anêm avômalô ku mathen. Anêm abô ên ma avanôn.

¹⁸ *Yahêv thêlô ba i pik êntêk hatôm atu ba hôêv ya ba yahalêm.

¹⁹ Ma yahêv yada hadên o ek thêlô nimbitak anêm avômalô ku mathen anôn.

Yisu hateŋ mek ek avômalô êvhavin sapêŋ

²⁰ “Min yahateŋ mek hathak nê ku takên iyom ami. Mi. Yahateŋ mek hathak avômalô takatu ba tem nedaŋ nê ku takên iniŋ abô ba nênemimbini ya

* **17:12:** Jon 6:39; 13:18

* **17:15:** Mat 6:13; 2Te 3:3

* **17:18:**

Jon 20:21

21 ek thêlô sapêṇ nêṁô kapôlônṇiṇ donṭom êtôm atu ba hômô yakapô ma yahamô o kapô. Wakamik, thêlô tem nêṁô alai kapô imbiṇ ek avômalô pik nêṁemimbiṇ nena hôêṽ ya ba yahalêṁ.

22 *Bôk hôêṽ ya hatôm anyô lôkmaṇṇiṇ ba lêk yahik lôkmaṇṇiṇ êṇ thô hadêṇ thêlô ek thêlô kapôlônṇiṇ donṭom êtôm alai kapôlônṇiṇ donṭom.

23 Yahamô thêlô kapôlônṇiṇ ma hômô ya kapô. Undum ba thêlô lôkthô nimbitak kapôlônṇiṇ donṭom ek avômalô pik neyala nena hôêṽ ya ba yahalêṁ lôk neyala nena lemhaviṇ thêlô hatôm atu ba lemhaviṇ ya.

24 “Wakamik, yalenḥaviṇ avômalô takêntêk ba hôêṽ hadêṇ ya nêṁô imbiṇ ya êṁô loṇ atu ba yahamô ek nêgê yenaṇ lôkmaṇṇiṇ. Pik miṇ habitak ami denaṇ ma lemhaviṇ ya ba intu hôêṽ lôkmaṇṇiṇ êṇ hadêṇ ya.

25 “Wakamik, o ma thêthônṇ. Avômalô pik êthônṇ o paliṇ ma donṭom ya ma yahayala o. Ma yenaṇ avômalô takêntêk eyala nena hôêṽ ya ba yahalêṁ.

26 Bôk yahik o thô hadêṇ thêlô. Ma tem miṇ yatak ku êṇ ami ek yada yamô thêlô kapôlônṇiṇ ek leṇṇimbiṇ avômalô vi êtôm atu ba lemhaviṇ ya.”

18

Evalon Yisu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Yisu hateṇ mek yôṽ ma lôk anêṇ nê ku ibup êyô ṇaṇ Kidlon. Ṇaṇ êṇ vi ma ku alokwaṇ oliv te hêk ba thêlô i loṇ êṇ.

* 17:22: Ap 4:32

² Loŋ êŋ ma thêlô ethak i lôbôlôn. Ba intu Judas, ôpatu ba tem enaŋ Yisu bêŋ, hayala loŋ êŋ.

³ Êŋ ma Judas halom nê vovak Lom dumte lôk Palisi lôk nê bêŋbêŋ êbôk da ma iniŋ nê bêŋbêŋ ba i loŋ êŋ. Thêlô ewa atum lam lôk atum abiŋ kapok ma nômkama nijik vovak.

⁴ Yisu hayala nôm takatu ba tem êpôm yani ba hi yaiŋ ma hanaŋ, “Môlô ôbôlêm opalê?”

⁵ Ma thêlô enaŋ, “Yisu anêŋ Nasalet.”

Ma yani hanaŋ, “Ya êŋ êntêk.” Judas, ôpatu ba tem enaŋ Yisu bêŋ intu hamiŋ haviŋ nê êŋ.

⁶ Thêlô elanô Yisu hanaŋ, “Ya êŋ êntêk.” Êŋ ma ele i ma êv yak halôk pik.

⁷ Ma yani hanaŋ hik thêlô liŋ hathak loŋbô, “Môlô ôbôlêm opalê?”

Ma thêlô enaŋ, “Yisu anêŋ Nasalet.”

⁸ Ma hanaŋ, “Lêk yahanaŋ hadêŋ môlô yôv nena ya êŋ êntêk. Lêk ôpôm ya yôv ba notak nê êntêk ba ini.”

⁹ *Hanaŋ aêŋ ek abô bôsêbôk tem injik anôŋ nena miŋ hatôm etak avômalô takatu ba Lambô hêv hadêŋ yani te ami.

¹⁰ Êŋ ma Saimon Pita hawa biŋ vovak ma hale anyô bêŋ habôk da anêŋ anyô ku te limbuk vianôŋ vê. Anyô ku êŋ anêŋ athêŋ nena Maluku.

¹¹ *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ Pita, “Otak anêŋ biŋ êndôk anêŋ kupik esak loŋbô! Tem yandum ku malaiŋ atu ba Wakamik hêv hadêŋ ya.”

*Ewa Yisu ba i hadêŋ Anas
(Mat 26:57)*

¹² Êñ ma Lom inin ñê vovak lôk anyô vovak laik lôk avômalô Islael inin sôp bidon evalon Yisu ba ekak hathak yak.

¹³ Thêlônin ku môn ma ewa yani ba i hadên Anas, yani ma Kaiapas anên yanmalô. Kaiapas ma anyô bên habôk da hadên sondabên êñ.

¹⁴ *Yani anyô sêbôk atu ba hik auk thô hadên Islael inin ñê bênbên nena, “Mavi ek anyô te iyom ema ek nê avômalô Islael bên anôn sa.”

Pita hanañ “Yahathôn Yisu”

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Saimon Pita lôk anyô ku yan esopa Yisu ba i. Anyô ku êñ ma anyô bên habôk da anên anyô môlô te ba intu hasopa Yisu habitak hayô badên abôlêk ba hi.

¹⁶ Ma Pita hamin badên viyain. Ma anyô ku yan atu ba anyô bên habôk da anên anyô môlô havôhi ma hanañ abô hadên avi atu ba hayabin badên abôlêk ba hawa Pita hayô badên kapô.

¹⁷ Avi atu ba hayabin unyak abôlêk hanañ hik Pita lin, “E! O ma ôpatu anên anyô ku te e?”

Ma Pita hanañ, “Mi.”

¹⁸ Lon lêk thilibun. Ma ñê ku lôk ñê êbôk da inin sôp bidon eban atum ba ivun imin. Ma Pita hamin havin.

Anyô bên habôk da hanañ hik Yisu lin

(Mat 26:59-68; Mak 14:55-65; Luk 22:66-71)

¹⁹ Ma anyô bên habôk da hanañ hik Yisu lin hathak anên ñê ku lôk abô takatu ba hanañ ba hadôn avômalô.

* **18:14:** Jon 11:49-51

²⁰ Ma Yisu hanan, “Yahathak yahamin piklêvôn ba yahanan abô hadên avômalô. Ma yahadôn avômalô hamô unyak yen lôk unyak mathen ma lon atu ba avômalô Israhel ethak donjom halôk. Ma min yahavun abô ami.

²¹ Ma aisê ka honan hik ya lin? Avômalô takatu ba elan abô takatu ba yahanan, thêlô eyala abô ên katô. Ba intu onan injik i lin.”

²² Hanan aên ma nê êbôk da inin sôp bidon atu ba hamin habobo hapetav Yisu ba hanan, “E! Honan aên hadên anyô bên habôk da eka?”

²³ Ma Yisu hanan, “Yahanan abô kambom, ên ma onan abô ên bên. Yahanan abô avanôn, ma aisê ka huik ya?”

²⁴ Ên ma Anas hêv Yisu ba hi hadên Kaiapas, anyô bên habôk da. Ma yak atu ba ekak yani hamô denan.

Pita hanan “Yahathôn Yisu” bôlôn yan hathak lonbô

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Saimon Pita havun atum hamin ma enan hik yani lin, “O ma ôpên anên nê ku te e?”

Ma Pita hanan, “Mi.”

²⁶ Ên ma anyô bên habôk da anên nê ku te hanan, “Yahayê humin alokwan oliv kapô havin yani.” Anyô ku ên ma ôpatu ba Pita hanngasiv limbuk vê anên thalalen te.

²⁷ *Ma Pita hanan hathak lonbô, “Mi.” Kasana ma tale halan.

* **18:27:** Jon 13:38

Ewa Yisu hi hadêṇ Pailat

(Mat 27:11-26; Mak 15:1-15; Luk 23:1-5,13-25)

²⁸ Ewa Yisu hêk Kaiapas anêṇ unyak ba i anyô bêṇ Lom atu anêṇ unyak. Waklavôṇ Hale ba Hi anêṇ lôkbôk momanjinin lêk hayô ba Israêl inin nê bêṇbêṇ leninḡhavin nêṁô mabun ênjêk Wapômbêṇ ma ek nêgê waklavôṇ êṇ. Ba intu êdô nimbitak nêyô anyô lonḡ buyanḡ bêṇ êṇ anêṇ unyak.

²⁹ Ma Pailat hi viyainḡ ma hananḡ, “Ôpêṇ hadum malê ba môle udum abô ek yani?”

³⁰ Ma enanḡ, “Aisê! Yani minḡ anyô kambom ami, êṇ ma tem minḡ yêlô naja yani êlêm êndêṇ o ami!”

³¹ *Ma Pailat hananḡ, “Yôv! Môleḡda noja yani ba nundum abô esak môleḡda unim abô balabunḡ.”

Ma enanḡ, “Môle avômalô Lom unim abô balabunḡ hananḡ nena yêlô avômalô Israêl minḡ hatôm nanḡgik ôpatu ba hadum kambom vônô ami.”

³² *Enanḡ aêṇ ek abô sêbôk atu ba Yisu hananḡ hathak lonḡôndê atu ba tem ema esak tem injik anôṇ.

³³ Aêṇ ba Pailat hi unyak kapô hathak lonḡbô ma halam Yisu halêm ma hananḡ hik yani linḡ, “O ma avômalô Israêl ininḡ kinḡ e?”

³⁴ Ma Yisu hananḡ, “Oda anêṁ auk ba honanḡ abô êṇ mena anyôla hananḡ hadêṇ o e?”

³⁵ *Ma Pailat hananḡ, “Hosonḡ nena ya anyô Israêl e? Hudum malê ba oda anêṁ avômalô lôk nê bêṇbêṇ êbôk da ewa o ba êlêm hadêṇ ya?”

³⁶ Ma Yisu hananḡ, “Lonḡ lôklinḡyak atu ba ya-hayabinḡ ma minḡ anêṇ pik êntêk ami. Yayabinḡ lonḡ

* 18:31: Jon 19:6-7 * 18:32: Jon 3:14; 12:33 * 18:35: Jon 1:11

lôklinyak pik êntêk ma yenan nê ku tem nijik vovak ek min anyô te etak ya êndôk Israel inin nê bêngbêng bahengin ami. Ba intu yenan lonj lôklinyak ma min hamô pik êntêk ami.”

³⁷ Aên ba Pailat hanan, “O ma kin!”

Ma Yisu hanan “Intu ên. Ya ma kin. Wakamik hêv ya ba yahalêm pik êntêk ma avi havathu ya ek yangik abô avanôn thô. Ma ôpatu ba hayala abô avanôn ên intu halanô yenan abô.”

³⁸ Ma Pailat hanan, “Abô avanôn, ên ma malê te?” Yôv ma hale unyak viyain ba hi hadên avômalô Israel hathak lonbô ma hanan, “Lêk yahanô abô ba ôpêntêk ma anên kambom mi.

³⁹ Ma yahathak yahasopa môlônim lemimhavin nena sondabên nômbên intu anên waklavôn Hale ba Hi ma yahatak anyô koladôn te ba hi hadên môlô. Aên ba lemimhavin yatak môlô avômalô Israel unim kin êntêk e?”

⁴⁰ Ma elam lôklala, “Yani mi. Otak Balabas!” Balabas ma anyô sêbôk atu ba hik vovak hadên nê bêngbêng anên Lom takatu ba eyabin avômalô Israel.

19

*Pailat hanan ek nijik Yisu vônô
(Mat 27:26-31; Mak 15:15-20)*

¹ Yôv ma Pailat hanan ba evali Yisu.

²* Ma nê vovak ewa yak lôkmangin atu ba epesan hatôm kin inin kulun ma ik halôk wakadôk. Ma ewa kin anên kwêv thalalen daim te ma ik hathak yani.

* **19:2:** Luk 23:11

³ Ma i hadêṇ yani ma enaṇ mathalalen, “Waklêvôn mavi, avômalô Israêl iniṇ kin!” ma epetav yani.

⁴ Ma Pailat hale yaiaṇ hathak loṇbô ma hanaṇ hadêṇ avômalô, “Odaṇô! Tem yanja yani ende yaiaṇ ek yangik thô êndêṇ môlô nena lêk yahalaṇô abô yôv ba ôpêntêk ma anêṇ kambom mi.”

⁵ Êṇ ma Yisu hale yaiaṇ ma kulun yak lôkmaṇgiṇ hamô wakadôk ma kwêv thalalen atu hamô liṇkupik. Ma Pailat hanaṇ, “Ôṇgô yani atu êntêk!”

⁶ Êṇ ma ṇê bêṇbêṇ êbôk da lôk iniṇ sôp bidon êyê ma elam nena, “Nijik vônô esak a! Nijik vônô esak a!”

Ma Pailat hanaṇ, “Lêk yahalaṇô abô yôv ba ôpêntêk anêṇ kambom mi! Aêṇ ba môlôda noja ba uṇgwik vônô esak a!”

⁷ Ma enaṇ viyaṇ, “Anyô êntêk hanaṇ nena yani ma Wapômbêṇ anêṇ Nakaduṇ. Ma yêlôaniṇ abô balabuṇ te hanaṇ nena naṇgik anyô anêṇ aêṇ vônô.”

⁸ Pailat halaṇô abô êṇ ba liṇhaka.

⁹ *Ma hi unyak kapô ma hanaṇ hik Yisu liṇ, “Hôlêm anêṇ êsê?” Ma donṭom Yisu bônônṇ iyom.

¹⁰ Ma Pailat hanaṇ, “Hôdô onaṇ yenaṇ abô viyaṇ e? Ondaṇô! Ya ma anyô lôk athêṇ ba ya hatôm yanaṇ ek nijik o vônô esak a mena yatak o ba nu la. Lêk holanô e?”

¹¹ *Ma hanaṇ, “Wapômbêṇ miṇ hêv athêṇ bêṇ êṇ hadêṇ o ami êṇ ma miṇ hatôm undum nômlate

* 19:9: Mat 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Lom 13:1

êndêṇ ya ami. Ba intu ôpatu ba hatak ya halôk bahem hathak yanida anêṇ auk intu anêṇ kambom ma bêṇ anôṇ ek anêm.”

¹² *Pailat halanô abô êṇ ma habôlêm lonôndê ek etak Yisu ba ni. Ma donṭom Islael iniṇ nê bêṇbêṇ elam lôklala, “Hotak ôpêntu ba hi, o ma miṇ kiṇ Lom iniṇ anyô te ami! Ôpatu ba hanan nena yani kiṇ, êṇ ma hapôlik hathak Lom iniṇ kiṇ.”

¹³ Pailat halanô abô êṇ ma hawa Yisu hale yaiṇ ma halôk hamô anêṇ lon idum abô. Lon êṇ elam nena Lon Valu. Ma avômalô Hiblu elam lon êṇ nena “Gabata”.

¹⁴ Habobo waklêvôṇ biṇ hadêṇ wak atu ba avômalô ethak epesaṇ i ek nêgê waklavôṇ Hale ba Hi.

Ma Pailat hawa Yisu hale yaiṇ ma hanan hadêṇ avômalô Islael, “Ôṅgô, môleṇim kiṇ êntêk.”

¹⁵ Ma thêlô elam lôklala, “Nônêm yani vê ek nijik esak a!”

Ma Pailat hanan, “Yanḡik môleṇim kiṇ esak alovalanṇsiṇ e?”

Ma nê bêṇbêṇ êbôk da enan, “Yêlôaniṇ kiṇ intu Lom iniṇ kiṇ!”

¹⁶ Êṇ ma Pailat hatak Yisu halôk nê vovak bahenṇiṇ ek nijik vônô esak alovalanṇsiṇ ma ewa ba i.

Ik Yisu hathak alovalanṇsiṇ

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Yisu da hawa anêṇ alovalanṇsiṇ ba hi malak viyaiṇ ba hayô lon te atu ba elam nena Lenkadôk Lokwan. Ma avômalô Hiblu elam nena Golgota.

* **19:12:** Luk 23:2; Ap 17:7

¹⁸ Loŋ êŋ ma thêlô êthôkwêŋ Yisu lôk anyô lok-wanju hathak alovalaŋsini. Anyô yaŋ hamiŋ vi ma yaŋ hamiŋ vi ma Yisu hamiŋ malêvôŋ.

¹⁹ Pailat hanaŋ ba eto abô te hathak aselen te ba ik loŋ hathak alovalaŋsini aêntêk,

YISU ANÊŋ NASALET, AVÔMALÔ ISLAEL INIŋ KIN

²⁰ Eto abô êŋ hathak abô Hiblu lôk abô Lom, ma abô Glik ba intu avômalô bêŋ anôŋ êyê ba esam abô êŋ. Loŋ atu ba êthôkwêŋ Yisu ma habobo malak lôŋ. Ma loŋôndê êŋ ma avômalô bêŋ anôŋ ethak elom ba intu esam.

²¹ Israel iniŋ nê bêŋbêŋ êbôk da êyê ma enaŋ hadêŋ Pailat, “Oto aêntêk, ‘Ôpêntêk hanaŋ nena yanida intu Israel iniŋ kin.’ Ma miŋ oto nena, ‘Israel iniŋ kin’ ami.”

²² Ma Pailat hanaŋ, “Dô, abô atu ba lêk yahato yôv ma ênjêk aêŋ.”

²³ Nê vovak takatu ba ik Yisu hathak alovalaŋsini ewa anêŋ kwêv lôk sôp ba ibi sam hi ôdôŋ ayova. Ma nê vovak ewa tomtom ma kwêv te hamô denaŋ. Kwêv êŋ ma idu hathak sôp doŋtom ijom ma miŋ idu hathak sôp doho haviŋ ami.

²⁴ Ma nê vovak enaŋ, “Alalô nato athêŋ esak valu ba natak êndôk tase ma nayôkwiŋ ek nagê nena opalê enja kwêv êntêk. Ma miŋ nakakaviŋ ami.”

Thêlô idum aêŋ ek abô atu ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapy a hik anôŋ nena,

“Thêlô ibi yenaŋ kwêv sam ba ewa,

ma ibi valu ek neja yenaŋ kwêv daim.” *Kapy*

Yen 22:18

Aêŋ ba intu nê vovak idum aêŋ.

25 *Ma avi doho imin habobo alovalanansin atu ba êthôkwên Yisu hathak. Yisu anên talêbô lôk talêbô yaô ma Malia Kelopas yanavi, ma Malia anên Magadala.

26 *Ma anyô ku atu ba Yisu lahavin bên anôn hamin habobo. Ma hayê talêbô lo anyô ku ên ma hana, “Wakatik, ôpêntu ma nalum.”

27 Ma hana hadên anyô ku atu nena, “Avi intu ma lemtambô.” Aên ba ôpên hayabin Malia hatôm anên thalalen te hamô yanida anên unyak.

Yisu hama

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 *Ma Yisu hayala nena lêk hadum anên ku yôv ma hana, “Yahathakmunin” ek abô atu ba hamô Wapômbên anên kapyia injik anôn.

29 *Kolopak wain manin te hamô ba ewa nômlate hatôm kapôk ba eson halôk wain aleba lôthôk. Ma etak hathak alokwan thanan te anên athên nena “isop” ba êv halôk Yisu abôlêk.

30 Hanum vên ma hana, “Ku lêk yôv.” Ên ma laselo hanhôli ma hatak dahô ba hi ma hama.

31 *Wak ên ma wak nêpôpêk nômkama ek nêgê Sabat. Ma Sabat ên ma waklavôn bên te ba Israel inin nê bênbên êdô ek nê takatu inin kupik imin alovalanansin. Ba intu enan hik Pailat lin nena nijik venjlokwan lu ek nema kethen ek nênem inin kupik vê.

* 19:25: Mat 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sng 22:15
 * 19:29: Sng 69:21 * 19:31: Lo 21:22-23

32 Êñ ma ñê vovak i ma ik anyô yañ atu ba êthôkwên havin Yisu valokwan lu. Yôv ma idum aên hadên anyô yañ.

33-34 Ma êyô ek Yisu ma êyê nena lêk hama yôv ba intu anyô vovak te habi bayavi hathak kôm ma kethen oyañ ma thalalen lôk ñañ hangasô. Ma min ik valokwan lu ami.

35 *Ôpatu ba hayê nôm êñ hanañ abô avanôn ba hayala nena anên abô ma avanôn ba intu hanañ bên ek môlô nônmimbin.

36 Nôm takên habitak ek abô te atu ba bôk hêk Wapômbên anên kapy a injik anôn nena,

“Tem min nijik yani lokwan te lu ami.” *Etak Ijip 12:46; Namba 9:12; Kapy Yen 34:20*

37 *Ma

“Tem thêlô nêgê anyô atu ba ibi.” *Sekalaia 12:10*

Elav Yisu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Josep anên Alimatia bôk halanô Yisu anên abô ba hasopa. Ma donjom hakô ek Israel inin ñê bên bên ba intu havun anên hêvhavin. Ik Yisu hathak alovalanansin yôv ma hi hanañ hik Pailat lin ek enja anên lin kupik. Ma Pailat halanô anên abô ba halôk ma yani hi hawa.

39 *Nikodimus hi havin Josep. Yani ma anyô sêbôk atu ba hi hayê Yisu hadên bôlôvôn. Yani hawa kamun ôv mavi ju ba hatak hathak donjom ba anên malain hatôm 30 kilo la.

* 19:35: Jon 21:24 * 19:37: ALK 1:7 * 19:39: Jon 3:1-2

⁴⁰ Thai epesaŋ ŋama êŋ ba esopa avômalô Isael iniŋ kobom ba ewa Yisu liŋkupik ba etak kamuŋ ôv mavi êŋ hathak ma ivuliv siŋ hathak sôp selen.

⁴¹ Ku te hêk habobo loŋ atu ba êthôkwêŋ Yisu hathak. Ku êŋ ma valu abyaŋ lukmuk te hêk ba miŋ bôk êdô ŋama la hêk ami.

⁴² Wak êŋ ma waklavôŋ atu ba avômalô Isael nêpôpêk i ek nêgê Sabat. Ma valu abyaŋ êdô ŋama hêk habobo. Aêŋ ba thai ewa Yisu anêŋ kupik ba i êdô hêk valu abyaŋ êŋ.

20

Yisu haviyô hathak loŋbô

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Sonda êŋ anêŋ wak te môŋ anêŋ lôkbôk mo-
maŋiniŋ ma Malia anêŋ Magadala hi siô ma hayê
nena lêk ibubi valu atu ba hamô lôv abôlêk vê.

² Ma halanviŋ ba hi hadêŋ Saimon Pita thai lôk
anyô ku atu ba Yisu lahaviŋ bêŋ anôŋ ma hanaŋ,
“Anyôla ewa Anyô Bêŋ anêŋ kupik vê hêk siô ba
yêlô athôn nena êdô yani hêk êsê.”

³ Êŋ ma thai iviyô ba i siô.

⁴ Thai luvi elanviŋ ba i ma anyô ku yaŋ atu
hamôŋ ek Pita ba hayô siô môŋ.

⁵ Yani hakôm ba hayê lôv kapô ma hayê sôp selen
takatu ba ivuliv hathak iyom intu hamô. Ma miŋ
habitak hayô valu abyaŋ kapô ami.

⁶ Ma Saimon Pita haven yam hayô ma habitak
hayô valu abyaŋ kapô ba hi. Ma hayê sôp selen
takatu ba ivuliv hathak

⁷ lôk sôp ivuliv thohavloma sinj hathak intu hamô. Sôp ju ênj intu lêk epesanj ba êdô yanj hamô buyanj ma yanj hamô buyanj.

⁸ Ênj ma anyô ku yanj atu ba hayô siô mônj hi kapô ma hayê ba hêvhavinj.

⁹ *Ma donjom thai êthônj abô atu ba bôk hananj hêk Wapômbênj anênj kapyâ nena tem injik Yisu linj imbiyô ênjêk njama esak lonj bô palinj.

¹⁰ Yôv ma njê ku ju ênj êvôi malak.

*Yisu hik i thô hadênj Malia anênj Magadala
(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11; Luk 24:10-11)*

¹¹ Malia halanj haminj valu abyanj viyainj ma hakôm ba hayê lôv kapô.

¹² Ma hayê anjela ju ba ininj kwêv thapuk. Thai êmô lonj bu atu ba Yisu anênj kupik hêk. Yanj hamô wakadôk ma yanj hamô valuvi.

¹³ Ma thai enanj hik Malia linj, “Livônj, holanj eka?”

Ma hananj, “Anyôla hawa yenanj Anyô Bênj anênj kupik vê ba minj yahayala lonj atu ba êdô hêk ami.”

¹⁴ *Hananj aênj ma hik i liliinj ma hayê Yisu haminj ma donjom hathônj yani palinj.

¹⁵ Ma Yisu hananj, “Livônj, holanj eka? Ma hôbôlêm opalê?”

Malia hasonj nena yani ma anyô hayabinj ku kapô ba hananj, “Livônj, howa anênj kupik ba hôdô hêk êsê ma onanj ek yana yanja.”

¹⁶ Ma Yisu hananj, “Malia.”

* **20:9:** Sng 16:10; Ap 2:24-32 * **20:14:** Luk 24:16; Jon 21:4

Ma hasonj losauk ba hik i liliŋ ma hananj hathak abô Hiblu nena, “Laboni!” Abô êŋ anêŋ ôdôn nena “Kêdônwaga.”

¹⁷ *Ma Yisu hanan, “Minj yahavôha ek Wakamik ami denan ba intu otak ya ma nu êndêŋ yenanj nê ku ma onanj êndêŋ i, ‘Yana ek Wakamik ma môleŋnim Lemambô. Ma yana ek yenanj Wapômbêŋ ma môleŋnim Wapômbêŋ.’ ”

¹⁸ Yôv ma Malia anêŋ Magadala hi ma hanan hadêŋ nê ku nena, “Lêk yahayê Anyô Bêŋ.” Ma abô takatu ba Yisu hanan hadêŋ yani ma hanan hadêŋ thêlô haviŋ.

Yisu hik i thô hadêŋ nê ku

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Sonda êŋ anêŋ bôleŋvôn ma nê ku ethak donjom. Thêlô êkô ek Israel iniŋ nê bêŋbêŋ ba intu ik unyak abôlek sinj. Ma Yisu halêm haminj thêlô malêvôn ma hanan, “Môle kapôleŋmim ênjêk labali!”

²⁰ *Ma hik banj kapôlek baya thô hadêŋ thêlô. Nê ku êyê Anyô Bêŋ ba leŋiŋmavi anêŋ.

²¹ Ma hananj hathak lonbô, “Môle kapôleŋmim ênjêk labali! Yahêv môle ba u hatôm atu ba Wakamik hêv ya ba yahalêm.”

²² Êŋ ma hayuv auk hathak thêlô ma hanan, “Noja Lovak Mathen.

²³ *Ma môle ôêv anyô iniŋ kambom vê êŋ ma iniŋ kambom tem nêŋ yak. Ma minj ôêv anyô iniŋ kambom vê ami êŋ ma iniŋ kambom tem êmô.”

* **20:17:** Lom 8:29; Hib 2:11-12

* **20:20:** Jon 16:22; 1Jon 1:1

* **20:23:** Mat 16:19

Yisu hik i thô hadêñ Tomas

²⁴ Tomas ma nê ku laumiñ ba lahavuju takatu te ba anêñ athêñ yañ nena Didimus. Yisu hayô ek nê ku vi ma yani miñ hamô ami.

²⁵ Êñ ma nê ku vi atu enañ hadêñ yani, “Yêlô lêk ayê Anyô Bêñ yôv!”

Ma Tomas hanañ, “Miñ yahayê anêñ pôpô atu ba hamô ban lôk yahatak yabahengwasin halôk yani baya êñ ami ma tem miñ yanêmimbinñ ami ma milôk.”

²⁶ Sonda te hale ba hi ma Yisu anêñ nê ku ethak donjom hathak lonbô ba êmô unyak kapô. Ma Tomas hamô havin. Thêlô ik unyak abôlêk sin ma donjom Yisu halêm hamiñ thêlô malêvôn ma hanañ, “Môlô kapôlômim ênjêk labali.”

²⁷ Ma hanañ hadêñ Tomas, “Nôngô yabahen! Ma ôsôm pôpô êntêk! Ma otak bahemgwasin êndôk ya baya ek nôngô kôm lavôn. Otak auk thekthek lôk nôngô esak malem, ma nêmmimbinñ iyom.”

²⁸ Ma Tomas hanañ, “Yenañ Anyô Bêñ lôk Wapômbên!”

²⁹ *Ma Yisu hanañ, “Lêk hôyê ba intu hôêvhavin e? Wapômbên tem lamavi esak avômalô takatu ba miñ êyê ami ma donjom êvhavin.”

Kapya êntêk anêñ ôdôn

³⁰ Yisu hadum lavôninñ bên anôn havin ba anêñ nê ku êyê. Ma donjom min yahato abô takên halôk kapyâ êntêk ami.

³¹ *Yahato abô takêntêk ek môlô nônêmmimbinñ nena Yisu ma Mesia atu lôk Wapômbên anêñ

* **20:29:** 1Pi 1:8 * **20:31:** Jon 3:15; Lom 1:17; 1Jon 5:13

Nakaduŋ. Lôk yahato ek môlô nônênimbiŋ ba noja lôkmala esak anêŋ athêŋ.

21

Nê ku evov alim bêŋ anôŋ

¹ Yôv ma nê ku êmô kasukthôm atu anêŋ athêŋ nena Taibelias ma Yisu hik i thô hadêŋ i hathak loŋbô.*

² Saimon Pita lo Tomas, anêŋ athêŋ yaŋ nena Didimus, ma Nataniel anêŋ Kena hêk Galili, ma Sebedi anêŋ nakaduŋ luvi, ma Yisu anêŋ nê ku lokwanju, thêlô sapêŋ êmô loŋ êŋ.

³ *Ma Saimon Pita hanan, “Yana yangik alim.” Ma enan, “Yêlô nasôk nambiŋ o.” Êŋ ma thêlô i ethak yeŋ te ma bôlôvônêŋ êŋ ma êvôv alim te ami.

⁴ Wak hapup ma Yisu hamiŋ kasukthôm anêŋ dan. Ma anêŋ nê ku êyê yani ma donjom miŋ eyala ami.

⁵ Ma Yisu halam, “Aiyaŋ thêlô! Môlô alim mi, aêŋ e?”

Ma enan, “Intu êŋ.”

⁶ Ma hanan, “Notak yaksen êndôk yeŋ vianôŋ ma tem môlô noja alim doho.” Idum aêŋ ma ewa alim bêŋ anôŋ ba intu miŋ hatôm nêbôv yaksen esak ami.

⁷ *Anyô ku atu ba Yisu lahaviŋ bêŋ anôŋ hanan hadêŋ Pita, “Intu ma Anyô Bêŋ!” Pita êŋ intu bôk habi anêŋ kwêv thilibuŋ thô ek indum ku. Ma halarô ôpêŋ anêŋ abô êŋ ma hik hathak loŋbô ma hasôv kisi halôk kasukthôm ba hayam ba hi.

* **21:1:** Kasuk Galili intu elam athêŋ yaŋ nena “Taibelias”.

* **21:3:** Luk 5:4-7 * **21:7:** Mat 14:29; Jon 13:23

⁸ Thêlô ebobo kasukthôm dan hatôm 90 mita la ma nê ku vi êmô yen ba êvôv yaksen haven yam ma Pita hayam hamôn.

⁹ Thêlô êlêm ethak lin dan ma êyê atum te hathan hamô ma Yisu habôk alim lôk polom.

¹⁰ Ma Yisu hana, “Alim doho êlêm!”

¹¹ *Ma Saimon Pita hayô hathak yen ma havôv yaksen halêm hathak lin dan. Yaksen ên putup hathak alim daim lomaloma hatôm 153. Ma yaksen min hatip ami.

¹² Ma Yisu hana, “Nôlêm on gwan alim!” Thêlô lêk eyala nena yani ma Anyô Bê, ba êkô ba te min hana nena, “O ma opalê?” ami.

¹³ Ma Yisu hawa polom ba hi hêv hadên thêlô ma hadum aên hathak alim.

¹⁴ *Êntêk ma bôlôn te lô atu ba haviyô hathak lonbô ba hik i thô hadên anên nê ku.

Yisu hapesan abô havin Pita

¹⁵ Eyan nôm yôv ma Yisu hana hadên Saimon Pita, “Saimon, Jon anên nakadun, anêm lem havin ya ma bên hamôn ek nê ku vi mena mi e?”

Ma Pita hana, “Intu ê. Anyô Bê, hoyala nena yalen havin o bên anôn.”

Ma Yisu hana, “Ombakôn yena boksipsip nali sapên.”

¹⁶ *Ma hana hathak lonbô, “Saimon, Jon anên nakadun, lem havin ya e?”

Ma Pita hana, “Intu ê. Anyô Bê, hoyala nena yalen havin o.”

Ma Yisu hana, “Oyabin yena boksipsip.”

* **21:11:** Luk 5:6 * **21:14:** Jon 20:19,26 * **21:16:** Ap 20:28

17 Ma hanañ bôlôn te lô “Saimon, Jon anêñ nakaduñ, lemhaviñ ya e?”

Yisu lêk hanañ hik Pita liñ hatôm bôlôn lô nena “Lemhaviñ ya e?” ba Pita kapô malaiñ ma hanañ, “Anyô Bêñ, o hoyala nômkama sapêñ ba hoyala nena yalenhaviñ o.”

Ma Yisu hanañ, “Ombakôn yenañ boksipsip.

18 Yanañ avanôn biñ êndêñ o. Sêbôk ba hômô anyô muk denañ ma oda hothak huik kwêv ma hu hatôm odanêm lemhaviñ. Ma donjom hoyalôv ma tem nêñ bahem ek anyô yañ injik anêm kwêv ma endom o ek nu lonj atu ba miñ lemhaviñ nu ami.”

19 *Yisu hanañ abô êñ ek injik lonjondê atu ba Pita tem ema esak ek nêñ athêñ lôkmangiñ êndêñ Wapômbêñ. Yôv ma Yisu hanañ hadêñ Pita, “Osopa ya!”

20 *Pita hik i liliñ ma hayê anyô ku atu ba Yisu lahaviñ bêñ anôn hasopa thai. Ôpatu ba hayañ nôñ hamô ma hakithiñ Yisu ba hanañ, “Anyô Bêñ, opalê intu tem enañ o bêñ?”

21 Ma Saimon Pita hayê ôpêñ ma hanañ, “Anyô Bêñ, anyô êntêk tem êpôm malê?”

22 Ma Yisu hanañ, “Yalenhaviñ nena ôpêñ tem êmô endeba yandealêm am, o Pita miñ anêm nômlate ami. Mi. Osopa ya iyom.”

23 Ma abô êñ hi mayaliv ba nê takatu ba esopa Yisu elañ havin ba eson nena anyô ku êñ tem miñ ema ami. Yisu hanañ nena êmô endeba yani endelêm am, ma miñ Pita anêñ nômla ami. Ma donjom miñ hanañ hathak ôpêñ anêñ nãma ami.

* 21:19: Mat 16:24-25; 2Pi 1:14 * 21:20: Jon 13:23-25

²⁴* Anyô ku atu ba hanan nôm takêṇ bêt ba hato halôk kapyâ êntêk intu yêlô ayala nena anêṇ abô ma avanôṇ.

²⁵* Yisu hadum ku lomaloma bêt anôṇ haviṇ. Pik ma yaôna ba yakô min hatôm nêndô kapyâ nômbêt atu ba eto lôkthô êmô ami.

* **21:24:** Jon 19:35 * **21:25:** Jon 20:30

Wapômbên Anê Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a